

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Богединий — то Циганське Слово...
Лекса Мануши

№ 3 (108)

СЕРЕДА,
23 ЛЮТОГО 2005 РОКУ

ЗОМАНІЯ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

Ціна договірною

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

21 лютого вже ап'яте відзначається Міжнародний день рідної мови. Це рішення було прийняте на 30-й Генеральній Конференції ЮНЕСКО (1999 р.). Для більшості ромів нашої країни рідною мовою є ромська. Проте, на жаль, вона не кодифікована, а звідси впливає ряд інших проблем: видання книг, підручників, посібників, методичних розробок. На жаль, ромська література видається місцевими діалектами, до того ж, малими тиражами.

Настав час державі, її педагогічним, лінгвістичним центрам серйозно поставитися до кодифікації ромської мови.

Пропонуємо відкритий лист міністру закордонних справ України п.Борису Тарасюку від голови правління Одеського обласного Ромського конгресу Сергія Ермошкина, який уже вкотре ставить це злободенне питання.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ МІНІСТРУ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ ПГУТЕРДО ЛІЛ КО ТГЕМУТНО МІНІСТРО УКРАЇНАТАР

РОМАНО КОНГРЕСО ОДЕСАКО ЧАКРЕСТЕ

Одеський обласний Ромський конгрес Odesa Regional Roma Congress
Україна, 65107, Одеса, Канатна 83, к.722 (пошта: 65001 Одеса, А324)
Тел. (0482) 559-803. Fax: (0482) 250-444. E-nouta: koehler@eurocom.od.ua

14 лютого 2005 р.
№ 43

Міністру закордонних справ України
п. Б.Тарасюку

ШАНОВНИЙ ПАНЕ МІНІСТРЕ!

Одеський обласний Ромський конгрес має честь звернутися з таким:

1. Офіцина українська назва
Європейська хартія регіональних мов або мов меншин не відповідає англійському European Charter for Regional or Minority Languages та французькому оригіналу Charte europeenne des langues regionales ou minoritaires (офіційний переклад українською мовою з англ. опублікований Збірка договорів Ради Європи. К., Парлам. вид-во, 2000; також: Права людини в Україні. - К., 1998. - Вип.21; Захист прав національних меншин у Європі. - К., 2002).

Англійське словосполучення minority languages відтворене неправильно. Слово minority значить меншина й у множині має форму minorities. І за законами англійської мови minority languages відповідає українській мові меншини (тобто дві чи більше мови однієї меншини). Сполученню ж

мови меншин в англійській відповідало б тільки minorities languages. Перекладач, очевидно, розумів неможливість варіанту мови меншини.

Хартію відповідає українське меншинні мови, й це не обов'язково мови меншин. Звернімо увагу також і на те, що все словосполучення звучить regional or minority languages, де regional - прикметник регіональний від іменника region. Отже, за логікою усього сполучення й іменник в однині minority тут розуміється виключно у функції прикметника-означення до слова languages.

Оригінальний текст Хартії був укладений та підписаний двома мовами - англійською та французькою, причому тексти обидвома мають рівну юридичну силу. Французький оригінал зветься Charte europeenne des langues regionales ou minoritaires, і слово minoritaires не залишає сумніву щодо свого значення. Порівняйте, наприклад, назву Болгарської мовою - Европейська Хартія за регіональними іли малочисленними етнічними, румунською - Carta limbilor regionale sau minoritare.

(Продовження на 4 стор.)

ЧЕКАЄМО І ВІРИМО У ВЕРХОВЕНСТВО ЗАКОНУ ЖУКАРАСА АЙ ПАТЯС ОПРУНЕСТАР О ЗАКОНО

Ромська громадська організація "Романо Ххам" вже дев'ять місяців співпрацює в Європейському проекті зі захисту прав ромів у наданні їм юридичної допомоги, веде роз'яснювальну роботу серед них. Проект нас окрилив, надав сил і віри. Ми дружньо взялися за роботу. І зразу ж, з перших кроків, відчули відчайдушний спротив нашим діям. Нас не хотіли і не хочуть помічати. Бюрократи накопили величезний досвід і не бажують змінювати стиль роботи. На конкретні запити відповідають з великим запізненням і не завжди по суті. Наша міліція звикає бачити в ромах не громадян України, а безправне бидло і змінювати свою думку не збирається. В арсеналі правоохоронців шантаж, залякування, незаконні побори і виклики до міліції. Не соромляться говорити

відкритим текстом, що, мовляв, ми вам підкинемо наркотики чи зброю, знайдемо своїх свідків, краще тихенько плати. Скільки платити? Це вже від апетиту, межа - від 100 гривень до 1000 доларів. Днями я з Миколою Боровим були на прийомі у начальника міськвідділу ВС Розмова була не на рівних, незважаючи на те, що ми пред'явили посвідчення координаторів Євроцентру по захисту прав ромів. У міліції діє принцип кругової поруки, честі мундира. В Україні вже нова влада. Люди повірили в свою силу. Чекають позитивних зрушень. Чекаємо зрушень і ми - ромі, громадяни України. Чекаємо і віримо в верховенство закону.

Михайло Козимиренко,
голова товариства ромської
культури "Романо Ххам"

ЛЮТНЕВИЙ СНИГ ВЕСНОЮ ПАХНЕ, АБО ЧИ ЗМИЄ ВЕСНЯНИЙ ДОЩ БАЙДУЖІСТЬ

ФЕБРУАРЕСКО ІВ ТОМНАСА КГАНДЕЛ, ВАЙ
ТЕЙЛЕ МОРЕЛ ТОМНАКО БРІШІНД САЕК

Проблема охорони здоров'я ромських жінок надзвичайно актуальна. Тема дискримінації щодо отримання медичних послуг жінками часто порушується на сторінках нашого часопису. Такі ганебні випадки, на жаль, зустрічаються і в Закарпатті.

ТРИВОЖНИЙ ДЗВІНОК

На початку лютого у редакцію газети звернувся голова Чопського культурно-просвітнього товариства "Романі Яг" Рудольф Салко. Схвилювано він розповів, що через помилку лікаря-гінеколога ледь не померла молода ромська жінка. Він просив журналістів допомогти з'ясувати причини цього випадку. Річ у тім, що у молодій ромки, яка рік тому народила дитину, через ускладнення під час перебугу вагітності дитина з'явилася на світ шляхом кесаревого розтину. Через рік, відчуваючи щось негаразд, вона звернулася

до лікаря-гінеколога місцевої поліклініки. Лікар оглянула жінку і встановила наявність невеликого струку вагітності. За медичними показниками (кесаревий розтин, патологія під час перебугу вагітності) через такий короткий строк пологи не бажані, тому й запропонувала їй зробити штучне переривання вагітності. Оскільки строк був невеликий, то лікар запропонувала зробити його у поліклініці, а не у стаціонарному відділенні, як це мало бути, з допомогою спеціального апарату. Лікар попередила жінку, щоб вона не боялася, боляче не буде.

(Продовження на 5 стор.)

РОМ-ПРЕС

Багатогітним матерям - дostroкову пенсію

Парламент прийняв у першому читанні законопроект, згідно з яким жінки, що народили п'ятьох або більше дітей і виховували їх до шестирічного віку, мають право на призначення дострокової пенсії, але не раніше, ніж за 5 років до досягнення пенсійного віку. Також таким матерям належать пенсії за особливі заслуги перед Україною. Ромські матері, слідкуйте за новинками щодо змін законодавства.

Обговорення актуальних проблем законодавства

У Міжнародний день рідної мови в Києві відбувся круглий стіл "Мовні права людини у поліетнічному суспільстві в контексті європейських стандартів". Організатором заходу стала Асоціація національно-культурних об'єднань України. До неї входять близько 300 громадських національних меншин.

Важливою складовою роботи круглого столу було обговорення актуальних проблем законодавчого забезпечення прав національних меншин України та взаємодійсин громадських організацій, що представляють їх інтереси, і центральних органів державної влади за нових суспільно-політичних умов.

Новий голова ОДА

Нещодавно Державний секретар України Олександр Зінченко представив в Ужгороді нового голову Закарпатської обласної державної адміністрації Віктора Балого.

Виступаючи перед працівниками ОДА, активістами області й представниками ЗМІ, Олександр Зінченко зауважив, що ми усі повинні прокидатися з думкою про Україну і служити її народам. Маємо любити не себе в Україні, а Україну в собі. І тоді через рік наша держава стане іншою.

Назначений голова ОДА Віктор Балого подякував за виявлене йому довіря і запевнив, що докладе всі зусилля, аби виправдати його, виконати вказівки і настанови Президента й уряду щодо розбудови нової демократичної України.

Після представлення Олександр Зінченко і Віктор Балого дали коротку прес-конференцію для журналістів.

На світліні: О.Зінченко та В.Балого під час зустрічі з журналістами.

Представлено начальника управління УМВС у Закарпатській області

Минулої п'ятниці міністр внутрішніх справ Юрій Луценко представив в ОДА нового начальника управління УМВС у Закарпатській області. Ним став Юрій Васильович Рахівський, колишній заступник начальника управління карного розшуку, який отримав широке визнання у ході затримання групи Чалого на стадіоні "Авангард" у місті Ужгороді.

Український контингент скоротиться на 700 осіб

Міністр оборони України Анатолій Гриценко не може назвати точну дату виведення українського контингенту з Іраку, однак повідомив, що до квітня він буде скорочений на 700 осіб.

Зварич звільниться через "сімейні проблеми"?

Інформоване джерело в парламенті стверджує, що можлива відставка Зварича з поста міністра юстиції найімовірніше пов'язана з "сімейними проблемами, які ввійшли в конфліктну ситуацію з бізнес-інтересами".

Пограбований будинок Гамсахурдія

Минулого тижня в Тбілісі пограбований будинок-музей батька колишнього президента Грузії Звіада Гамсахурдія, відомого грузинського письменника Костянтина Гамсахурдія.

"Одеса-Броди"

працюватиме у звичайному режимі?

Міністр палива та енергетики України Іван Плячков не виключає, що нафтопрвід "Одеса-Броди" зможе працювати в звичайному режимі, проганяючи нафту з Одеси у Броди і далі до польського міста Плоцьк.

Солдатам не місце на дачі...

Президент України Віктор Ющенко пообіцяв покарати причетних до розбазарювання армійської власності. Про це він заявив, представляючи керівному складу Міністерства оборони і Генерального штабу нового главу військового відомства Анатолія Гриценка.

Пропозиція скоротити генеральські посади

Міністр внутрішніх справ України Юрій Луценко запропонував Президенту України Вікторові Ющенку скоротити генеральські посади з 150 до 75.

Партія Тірінка оприлюднила свої доходи

Партія "Трудова Україна", лідером якої є Сергій Тірінко, задекларувала свої доходи в 2004 році в розмірі 2.840 млн. гривень. Дані про доходи партії опублікувала газета "Урядовий кур'єр".

ДІАЛОГ СУСПІЛЬСТВА З ДЕРЖАВОЮ

ДІАЛОГ ЛЕ МАНУШЕНЦА АЙ ТГЕМЕСА

За два роки, які минули між двома з'їздами Білоруської циганської діаспори, об'єднання зробило чимало з відродження національної свідомості ромського народу, надання допомоги ромському населенню, популяризації ромської культури, захисту прав членів організації тощо. Проте ми маємо великий потенціал і можемо зробити значно більше.

Перш за все, це можливість створити в місцях компактного проживання ромського населення організаційні ромські структури (відділення), в тому числі там, де це необхідно, - з правами юридичної особи, а також створювати при правлінні структурні підрозділи за профілем діяльності - молодіжні, жіночі, культурно-просвітні, спортивні і т.ін. Крім того, ми пропонуємо деякі доповнення до завдань і методів діяльності організації.

Дуже часто доводиться чути від представників місцевих органів про те, що в них немає гідного партнера на місцевому рівні, офіційно зареєстрованих організацій, з ким можна було б постійно співпрацювати. Тому ми плануємо створювати свої відділення, в тому числі і для того, щоб місцева влада мала партнерів для роботи з вирішення проблем ромського населення. Наш розрахунок у вирішенні цих проблем - на співпрацю, перш за все, на місцевому рівні.

Створення розгалуженої мережі ромських структур має стати нашою частиною системи взаємодії, діалогу з суспільством і державою для вирішення проблем ромського населення і його інтеграції. Як партнерів цього діалогу ми бачимо не тільки місцеву владу і нашого друга - Комітет у справах релігії і національностей, а й Міністерство закордонних справ, а також структури громадянського суспільства - різноманітні громадські організації, православну і римсько-католицьку церкви, всіх зацікавлених.

Одним із основних напрямів нашої діяльності є також культурно-просвітній. У зв'язку з цим, нам необхідно повернутися до ідеї проведення окремого фестивалю ромської культури, можливо, в рамках загальнобілоруського фестивалю національних культур. У травні нас чекає відкриття 6-го фестивалю.

Як відомо, в цьому році відбується ряд заходів, дуже важливих у суспільному і культурному житті країни, перш за все 60-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Наше об'єднання повинне обов'язково взяти в них гідну участь.

БЦД приклало чимало зусиль для відновлення історичної справедливості - визнання ромів, які померли під час Другої світової війни на території Білорусії і Росії, жертвами Голокосту, що піддавалися жорстокій смерті за національною ознакою або примусовим роботам у Німеччині. Постраждали або їх нащадки отримали грошові компенсації. Була надана допомога півтора тисячам престарілих ромів-жертв Голокосту продуктами харчування і засоба-

■ Нещодавно в Мінську відбувся другий з'їзд Білоруської циганської діаспори (БЦД). У цьому з'їзді взяла участь і українська делегація, яку очолював президент Всеукраїнської ромської правозахисної організації "Чачіне" ("Правдивий захист"), шеф-редактор газети "Романі Яг" Аладар Адам. З основною доповіддю на з'їзді виступив голова БЦД Олег Козловський. Доповідь носила не лише звітний, а й програмний матеріал Ромської декади на 2005-2015 роки.

Пропонуємо увазі читачів витяги з цієї доповіді.

ми особистої гієни. Чітка взаємодія БЦД і МОМ дозволила Білорусі стати єдиною країною СНД з таким масштабом гуманітарної допомоги ромському населенню. В 2-й фазі до вже відомих видів гуманітарної допомоги додалися оплата заборгованості з комунальних послуг, оплата палива і придбання теплич речей. Ми не збираємося відмовлятися від подальшого пошуку зарубіжної гуманітарної допомоги. При цьому осмислюємо важливість залучення до таких проектів багатих представників нашої нації.

Наша організація активно співпрацює також із циганськими діаспорами в інших країнах. Створення Міжнародної асоціації ромських організацій країн СНД і Балтії на з'їзді у Смоленську на початку 2003 року є першим важливим кроком у розвитку ромського національного руху в цьому регіоні. Захист від порушення прав, який надається ромам владою в цих країнах, часто недостатній або ж повністю відсутній. У цих умовах нам нічого не залишається, як об'єднуватися на міжнародному рівні і вести боротьбу по протидії негативним суспільним порядкам.

Роми - народ, який має різні політичні погляди. Однак, вирішувати за нас, за кого і за що голосувати, ми не дозволимо. Я вважаю, що ми повинні засудити спроби тих політичних партій і рухів, які прагнули без участі самих ромів розігрувати "циганську карту" у своїй власній політичній грі, залучити ромів у політику на стороні тих чи інших політичних сил. Ми самі вирішимо, що нам робити і як далі жити.

Проблем у ромського населення Білорусії порівняно з іншими країнами - нашими сусідами - менше.

Головним питанням для нас у вирішенні наших основних проблем є освіта. Кочовий спосіб життя і римські традиційні заняття ромів уже відійшли у минуле. Щоб інтегруватися в сучасне суспільство і не опинитися на задвірках цивілізації, нам необхідно освоювати нові професії. Попередні заняття і промисли не можуть забезпечити ромів матеріально.

Без належної освіти професію

отримати важко. Потрібно визнати, що загальноосвітній рівень білоруських ромів дуже низький. Причина в неблагополучній соціальній або сімейній обстановці. У деяких людей просто не вистачає засобів на придбання звичайного одягу для дитини, щоб відправити її до школи. Залишається лише шкочувати по попередні радянські часи, коли в районних відділах освіти існували програми допомоги бідним ромським сім'ям, за якими виділялися гроші на купівлю одягу, підручників, шкільного приладдя. Зараз таких програм поки нема, і ми хочемо просити державу звернути на все це увагу. Вважаємо, що починаючи створення національної освіти необхідно з укладання та видання словника ромської мови Білорусі, для чого слід залучити Академію наук, Лінгвістичний університет організувати таку роботу.

Наші діти повинні навчатися у звичайних загальноосвітніх школах і університетах. Національними можуть бути недільні школи з вивчення рідної мови, історії та культури. Причому, навчатися в цих школах можуть не тільки роми, а і всі бажаючі. В подальшому більш прийнятним варіантом було б упровадити предмети з ромської мови, культури та історії і створити спеціальні класи у звичайних загальноосвітніх школах. Однак, щоб запобігти непотрібному відокремленню, ці класи повинні бути доступні не тільки для ромів, а і для представників усіх національностей Білорусі.

Ромів, які мають вищу освіту, можна переухарувати на пальцях. Завдання нашого суспільства - надати допомогу по можливості більшій кількості ромської молоді поступити у вищі навчальні заклади. Я, відчувуючи необхідність, поступив у інститут в 42 роки. Крім особистої потреби, потрібно було створити і приклад для наслідування. Заклятою всіх наслідуючи могому прикладу. Потрібне і спеціалізоване навчання нашим активістам, тому ми звертаємося до представників державних органів з проханням організувати для нас спеціальні семінари, тренінги з питань нашої статутної діяльності, взаємодії з державними структурами.

(Продовження на 7 стор.)

ЧИ МОЖНА ВИРІШИТИ ЗА КРУГЛИМ СТОЛОМ ГОСТРІ ПРОБЛЕМИ?

ЧИ ШАЙ ПАЛА РОТАТІ МЕСАЛЯ ТЕ ВАКЕРАС О КУЦИМЕ ПРОБЛЕМИ?

■ 8 лютого у приміщенні культурного центру "Романі Яг" було проведено круглий стіл, де відбувся діалог між співробітниками правоохоронних органів управління внутрішніх справ та лідерами ромських організацій Закарпаття.

Такий захід проводився вперше за останні 5 років. Поштовхом до цього стали події, які сталися в обласному центрі 20 січня ц.р. (див. "Романі Яг" від 27 січня 2005 р.).

Річ у тім, що без попередження старостів таборів і ромських лідерів у мікрорайоні компактного проживання ромів - на вулицях Пограничній і Тельмана в Ужгороді, було проведено "планове відпрацювання" ромської громади з порушеннями прав людини і великими грубоцями. Таке "відпрацювання" вразило усіх ромів та працівників правозахисної організації "Чачіне".

Пропонуємо читачам нотатки з зустрічі за круглим столом. На ній були присутні старости й активісти 12 найбільших ромських таборів, юристи, адвокати правозахисних організацій, представники Європейського Центру з захисту прав ромів та представники керівного складу управління МВС в Закарпатській області.

На початку зустрічі Аладар Адам, Михайло Туряниця, Володимир Шелепець охарактеризували ситуацію, що склалася навколо даного питання.

Аладар Адам, президент Всеукраїнської правозахисної організації "Чачіне".

За його словами, представники "Романі Яг" вирішили зібратися з керівниками правоохоронних органів для того, щоб обговорити ситуацію, яка склалася, і знайти спільне вирішення. Як наголосив А.Адам, ми не захищаємо тих, хто порушує закон. Ми захищаємо права людини. Адже таких "обробок ромів" не було вже понад п'ять років. Тому представники ромських товариств і лідери разом з керівниками правоохоронних органів хотіли б з'ясувати і прояснити той спланований захід, який проводився 20 січня щодо "відпрацювання ромів".

Михайло Туряниця, заступник начальника УМВС - начальник міліції громадської безпеки, полковник.

Як наголосив Михайло Туряниця, останнім часом проблема щодо правопорушень ромів загострилася. Нами був зроблений аналіз щодо вчинених злочинів, які сьогодні непокаять громадян нашого краю. Тому з метою попередження тих або інших злочинів і на основі аналізу подій відбуваються необхідні заходи реагування.

Та, як зазначив п. Михайло: "Я хотів б, щоб між нами було порозуміння, співпраця. Ми налаштовані на те, щоб ситуацію конкретизувати. Добре було б запросити начальника управління внутрішніх справ, дільничних."

Володимир Шелепець, начальник управління карного розшуку, полковник.

З вступу В.Шелепця дізналися, що на Закарпатті у 87 міських компактного проживання ромів мешкають 32392 особи (3%). Найбільше їх проживає в Ужгородському, Мукачівському і Берегівському районах. До речі, згідно з офіційним переписом населення, в області на 5 грудня 2001 року зареєстровано 14004 роми.

Як повідомив полковник В.Шелепець, в області за минулий рік було скоєно 339 злочинів, у тому числі 37 убивств. 2,9% з

усіх цих злочинів учинили роми. Хвилює те, що за сьомий місяць цього року роми скоїли 60 злочинів, з яких 29 крадіжок. Наводилися ще ряд цифр про загальну кількість скоєних злочинів по районах та ступеня їх важкості. Щодо ромів, то В.Шелепець вважає, що відбувається різке зростання злочинності, чим і було вик-

Володимир Шелепець

ликане відпрацювання табору. Мета працівників міліції - виявити "гастролерів", раніше судимих та інших осіб, які уникають зустрічі з міліцією і можуть вчинити збройний опір, що могли перешкодити у таборі.

Далі послідували запитання поважним гостям від голів ромських товариств і старост таборів. Однак, не на всі питання була отримана відповідь. Було почуте і своє бачення вирішення даної проблеми.

Ласло Дюрі, голова Виноградського культурного товариства "Романо Дром" запитав: "Як проводиться відпрацювання табору?"

Володимир Шелепець.

Відпрацювання проводяться силами працівників міліції того райвідділу, на території якого проживають роми. Сюди можуть бути залучені працівники "Беркута", "Сокола" та інших підрозділів. Це робиться для того, щоб уберегти самих ромів від "гастролерів", котрі перебувають у розшуку, або таких, що свідомо чи не свідомо уникають зустрічі з міліцією і здатні вчинити збройний опір.

Як правило, такі відпрацювання розпочинаються о 4-5 годині ранку, бо чимало ромів працюють у комунальній службі і їхній робочий день розпочинається о 6 годині. Іноді подібний захід може проводитися пізно ввечері,

коли всі повертаються з роботи. Відпрацювання проводяться комплексно і загальномаштабно. Зазначимо в хату і перевіряємо за домовою книгою усіх, хто проживає у даній оселі. Але річ у тім, що у ромів не можна знайти ні домових книг, ні тих, хто там прописаний, а у багатьох нема паспортів. Тому виходимо з тієї ситуації, яка склалася.

Коли виникає необхідність та-

Ігнат Тирпак

кого заходу, то, згідно з чинним законодавством, розробляється план, затверджується начальником міліції, начальником управління й готуються відповідні служби. Проте ми не будемо цього робити, якщо ви підете нам назустріч і надаватимете повну інформацію про нових прибулих у таборі. Адже ви їх усіх знаєте!

Ігнат Тирпак, голова Перечинського районного культурно-просвітнього товариства "Романі Яг".

- У нас у Перечинському районі вирізують ліс нероми: вони звертаються до ромів, які мають підводи і коні, щоб вивезти ліс. Ромів не повідомляють про законність цих вирубок, а при затриманні їх правоохоронцями, всю вину складають на них. Дільничні міліції погано працюють у таборі. Адже роми не спільні винні у злочинах, які їх звинувачують.

Борис Бучко, голова ромського товариства "Романі Чібі".

- У нас є дані, що деякі міліціонери змушують купувати наркоманів наркотики, які самі й поширюють або підкидають ромам під час затримань. Хто займаєть-

Іштван Феньвеші

ся такою "каруселлю", багатьом відомо. І чи можна зупинити дії таких міліціонерів?

Іштван Феньвеші, координатор програми "Захист прав ромів в Україні і забезпечення доступу до правосуддя" з Європейського Центру захисту прав ромів (ERRC), Будапешт.

Координатор попросив прокоментувати вищезазначені цифри злочинності. Якщо з 37 вбивств 2

скоєні ромами, а інші - неромами, то це багато чи мало щодо ромів? І чи проводяться подібні відпрацювання та інші масові акції щодо представників інших національностей або це стосується лише ромів.

Володимир Шелепець.

Відпрацювання щодо інших національностей проводяться трохи інакше. В першу чергу, перевіряємо раніше судимих, наркоманів, неповнолітніх, розважальні заклади, місця, де продають спиртні напої, а також ті місця, де збирається молодь. У 2004 році у нас було таке відпрацювання, коли масово в області викрадалися автомобілі.

Ольга Бумбі, студентка II курсу юридичного факультету УжНУ, голова ромського жіночого товариства "Бахталі ромні" ("Щаслива жінка").

- Кілька років тому подібна акція проводилася у селі Мукачівського району, де я раніше проживала, коли правоохоронці брутально увірвалися в помешкання, застрелили собаку, який їх не пускав у хату, вимагали від чоловіка злити бензин з власного автомобіля. Ніхто не вибачився за такі незаконні дії. І це і називають "відпрацюванням".

Олександр Тейфел, староста ромського табору Мукачєва.

- Два роки тому поблизу табору було скоєно вбивство. В першу чергу підозра впала на ромів. Серед ночі всіх ромів-чоловіків та

Ольга Бумбі

підлітків, близько 50 осіб, вигнали з будинків напіводягненими на мороз, завезли у міський відділ міліції й тримали у внутрішньому дворі, а потім по одному заводили у кабінети. Іх так жорстоко били, що деякі взяли вину на себе за злочин, який не скоювали.

Представники ромських таборів Мукачєва прийшли сюди для того, щоб більше це не повторилося. А з'ясувати необхідні для вас питання й вирішити усі проблеми просимо вас зі старостами таборів.

Іван Ціцєта, представник мікрорайону "Романі" м.Мукачєва.

Він запропонував з профілактичною метою частіше проводити такі зустрічі безпосередньо у таборі і з'ясувати всі питання, які виникають у правоохоронців.

Аладар Адам за підтримки старостів таборів запропонував керівництву правоохоронних органів видати лідерам ромських таборів посвідчення позаштатних працівників правоохоронних органів.

Володимир Шелепець.

- Так посвідчення варто зроби-

ти. Пропонуємо подати списки і фото старостів ромських таборів. Іх ми зарахуємо позаштатними працівниками органів міліції. Вони стануть надійними помічниками міліції.

По закінченні круглого столу був прийнятий підсумковий документ - відповідна резолюція.

РЕЗОЛЮЦІЯ

1. Вважаємо, що подібний діалог має відбуватися на постійній основі.

2. При проведенні так званих "відпрацювань таборів" просимо повідомляти старостів таборів, які будуть співпрацювати з правоохоронними органами.

3. Систематично, 1 раз на місяць, збирати представників таборів - лідерів - у міськ- та рай-відділах міліції.

4. Надати лідерам ромських таборів області статус позаштатних працівників органів міліції й зробити для них посвідчення.

5. Лідерам ромських таборів зробити перелік своїх мешканців.

6. Провести семінар-тренінг зі співробітниками правоохоронних органів, на якому ширше розповісти про культуру, історію, традиції ромського народу.

P.S. Коли матеріал був вже підготовлений до друку, на адресу редакції надійшла відповідь на заяву, яка була направлена тодішньому начальнику УМВС України в Закарпатській області полковнику міліції І.Прошковському (див. газету "Романі Яг" від 27 січня ц.р.), в якій сказано про відсутність перевищення повноважень правоохоронцями під час проведення "відпрацювання" 20 січня ц.р. у ромських таборах міста Ужгорода. З цього приводу висловлюємо своє обурення.

ПРОТЕСТ

На ім'я голови Всеукраїнської правозахисної ромської асоціації "Чачіне" А.С.Адама надійшов офіційний лист від управління Міністерства внутрішніх справ України в Закарпатській області від 12.02.2005 р. №2/А-7, підписаний: заступником начальника УМВС України в Закарпатській області В.Л.Петричком.

У ньому на нашу заяву в управлінні міліції щодо проведення "відпрацювання" у мікрорайоні "Радванка", зокрема вулиць Гранітна, Погранична і Тельмана, де компактно проживають роми, не надано повної відповіді. Адже у газеті "Романі Яг" наведені конкретні приклади брутального ставлення до ромів, грубощів, побиття їх представниками правоохоронних органів.

Працівники міліції та наряд "Беркута" порушили права людини: право на приватне життя, невиконання законів, застосування гумових кийків, наручників, завдання побиття та примусова безпідставна дактилоскопія.

Чергова відписка, у якій не вказується, чому винних не притягнуто до відповідальності за перевищення повноважень. Тим самим дії порушників під час "відпрацювання" виправдовуються. Голова Всеукраїнської правозахисної асоціації "Чачіне" Аладар Адам висловлює протест рішенням управління МВС України в Закарпатській області і вимагає притягнути винних до дисциплінарної відповідальності.

Правовий відділ "Романі Яг"

ЗАСНІЖЕНИМИ ДОРОГАМИ ХАРКІВЩИНИ ІВЕНДУТНЕ ДРОМА ХАРКОВА

■ Невперше до Харкова приїдуть з візитом представник Міжнародної організації з міграції Наталія Кривцова. Вона вже була тут у липні минулого року. За своїми функціональними обов'язками у Міжнародній організації, Наталія Кривцова має піклуватися про життя ромів в Україні. І вона це сумлінно робить. А Харків приваблює як один із найбільших і найкращих міст нашої країни. І ромів тут проживає чимало. Живуть вони не так компактно, як в інших місцях, проте їхнє життя таке ж різноманітне, як і життя інших громадян України.

Разом із президентом Харківського обласного національно-культурного товариства ромів "Ромен" Іваном Матюшенком Наталія Кривцова побувала в домівках ромів Харківщини. Зустрічали їх завжди зацікавлено, питань виникало дуже багато. А почути відповідь від самого представника МОМ можна не кожного дня. Візити до різних родин, які мешкають і в Харкові, і районних центрах області (наприклад, у Мерефії), залишили неабиякий слід. Майже всі ромські родини багатодітні. В кожній сім'ї діти різного віку, і завжди зустріч із незнайомою людиною викликає в них жагучий інтерес. Люди

похилого віку живуть разом із дітьми, онуками і навіть правнуками. Літні роми розповідають молодшому поколінню про своїх дідів-прадідів, та різні події у минулому, про національні традиції. Як то кажуть, життя прожити - не поле перейти. Понад 400 ромів, які пережили лихі роки Великої Вітчизняної війни, зараз мешкають на території Харківської області. Це люди похилого віку, яким необхідна допомога не тільки власних дітей та онуків, а й держави, громадянами якої вони є.

Засніженою дорогою приїхали до райцентру Мерефії. Перша в цьому році зимова хурто-

вина вкрила все навкруги білим покривалом. Усі дерева стояли вдягнені у святкове вбрання, будинки заховалися під сніговим килимом. А в домах вирує життя: діти підрастають, дорослі займаються справами.

Серед мерефянських ромів нам вдалося відвідати кілька родин. Одна з них - сім'я Ющенко. Микола Олександрович, 1925 р.н., парализований, доглядає за ним дружина Ганна Степанівна, 1933 р.н., поряд живуть донька та онуки. Та грошей родині не вистачає, пенсія у стареньких дуже маленька. Інвалідність не оформлена.

Відвідали також Любов Іванівну Череватенко (1937 р.н.) та Андрія Андрійовича Матяшенка (1944 р.н.) Завітали до Віри Василівни Меришан (1923 р.н.) та Анатолія Євгеновича Білеска (1940 р.н.) Разом із ними живуть родичі, в яких трапилася пожежа у домі, поряд - маленькі діти. Пенсія у Віри Василівни всього 28 гривень, а у Анатолія Євгеновича - 32 гривні. Усі вони вдячні за будь-яку допомогу та підтримку.

Наталія Падгурська,
м.Харків

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ МІНІСТРУ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ ПГУТЕРДО ЛІЛ КО ТЕМУТНО МІНІСТРО УКРАЇНАТАР

(Закінчення. Поч. на 1 стор.)

Є в офіційному перекладі й інші помилки - лексичні та семантичні, які доволі перекучують зміст та, зокрема, правовий сенс Хартії.

На наш погляд (висловлювані протягом 2001-2004 рр. не один раз самостійно та спільно з багатьма іншими практиками етнополітичного напрямку в русі національних меншин України, але...), ці помилки завдають Україні великої шкоди й мають бути негайно виправлені, адже європейська інтеграція, вочевидь, передбачає й точність у розумінні європейських документів. Відповідні зміни мають бути внесені й до Закону України "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин" від 15.05.2003.

2 Закон України "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин" від 15.05.2003 встановив, що "Положення Хартії застосовуються до мов таких національних мен-

шин України: білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської".

Втім, законопроект робочої групи, очолюваної вами та паном Зваричем, передбачає визнати "регіональними мовами чи мовами національних меншин" в Україні, зокрема, й ромську мову.

Зусиллями нечисленної ромської інтелігенції в Україні наша мова Романи за роки незалежності з засобу виключно побутового спілкування потрошку перетворюється на літературну мову й, на наше глибоке переконання, Романи безумовно потребує державного захисту.

Отже, звертаємося із проханням ініціювати внесення відповідних змін до названого закону.

Шануючи,

Сергій Ермошкін,
голова правління
(учитель,
університетський викладач)

ЗУСТРІЧ У "АМЕ РОМА" АРАКГЛЕ ПЕН КО "АМЕ РОМА"

Володимир Бамбула, голова ромської організації "Аме Рома" з міста Золотоноші, зустрівся з підполковником Збройних Сил України Сергієм Володимировичем Багласком. Цей військовий офіцер, до речі, ром, служить зараз у Золотоноші командиром окремої військової частини. Закінчив Київське зенітно-ракетне інженерне училище імені Кірова в 1986 році, після цього - Харківську військову академію. Має двох доньок. Дружина військового командира - українка, працює вчителькою англійської мови в середній школі.

Сергію Володимировичу Багласку - 41 рік. Він - потомственный військовий. Його батько прослужив у армії 28 років, воював в Афганістані, помер і похований в Золотоноші.

Є у підполковника менший брат - Володимир Володимирович, який також закінчив військово-училище. Прослужив кілька років у лавах армії, отримав зван-

ня старшого лейтенанта, потрапив під скорочення. Наразі займається бізнесом.

А рідний дядько підполковника, Олександр Григорович Багласко, має цілком цивільну професію: він - завідуючий відділом дитячої хірургії в одній з лікарень

міста Кременчука. Вся ця сім'я ромів - вихідці з міста Ізюм Харківської області.

На світліні: Володимир Бамбула з підполковником Української армії Сергієм Багласком.

Володимир Бамбула,
м.Золотоноша

І У НАС Є ЧОМУ ПОВЧИТИСЯ... ВІ АМЕНДАР ШАЙ СО ТЕ СІКЛЬОС...

Минулого тижня у культурно-просвітне товариство "Романи Яг" завітала велика група молоді з різних країн Європи й Америки. Метою їхнього приїзду було оз-

найомлення з ромською громадою нашого краю і товариствами, які працюють у цьому регіоні. Вони побували у кількох релігійних ромських школах, що працюють при релігійних громадах, зокрема у селіх Велика Добронь і Сюрте, познайомилися з роботою, яка ведеться у товариствах "Романи Члб" та "Романи Яг". У культурно-просвітньому товаристві "Романи Яг" гостей ознайомили з виставкою ромського художника Тиберія Йонаші з Мукачеве. Відвідала група молоді з Голландії й редакцію газети "Романи Яг". Своєю поїздкою молоді були за-

доволені. А зимова карпатська природа зачарувала.

Вл.кор.

ОНКОЦЕНТР

Палата вісім. П'ятий поверх.
Напівприречені лежать,
Чіпляючись за кожен подих.
Та меч запис над ними кат.
Вони не плачуть, не сміються,
Не стогнуть навіть. Який сенс?
Кому їх слези віділлються?
Тут лише істини момент.
І вирок свій вже кожен знає,
Нема ілюзій каяття,
В душі амністію чекає,
Готуючись до небуття.
Життя і смерть тут якое поруч,
До цього звикнути пора...

Я з болю весь, я якийсь покруч,
Та ще живий і не мара...
До кожного приходять друзі,
Дружина, діти чи сусід...
Півмісяця чекаю в тузі,
Щоб хтось навідався. Де ж мій рід?
Чи хтось посидить біля мене
Без слів, без сліз, лиш він-на-віч.
Я йду до тебе моя нене...
Мабуть пора...
Надворі ніч...

Михайло Козимиренко,
м.Коропесть
Житомирської обл..

ЛИСТ У РЕДАКЦІЮ

ВІД НОВОЇ ВЛАДИ ЧЕКАЄМО СТАБІЛІЗАЦІЇ ЖИТТЯ КГТАРЕ НЕЙВІ ВЛАДА ЖУКАРАС СТАБІЛІЗАЦІЯ ДЖІВІПНАСКІ

Нарешті дочекалися нової Президента. Ситуація стабілізується, уряд і влада в областях призначені. Усі чекають на поліпшення життя. Особливо це стосується ромів.

На Західну Україну роми потрапили у післявоєнний період. Ставлення до них було, м'яко кажучи, негативним. Але вони пристосувалися, почали працювати на рівні з усіма. Після розпаду Радянського Союзу більша частина працездатного населення пішла торгувати на ринках. Та в цьому були великі негативні сторони. Роми не могли нормально заробляти, тому що платили гроші за оренду місця двічі: державі та нібито власникам ринків. Ця сума була чималою, і в результаті це призводило до того, що роми, котрі раніше мали свій бізнес, кидали його і мусили йти працювати до інших за дуже маленьку зарплату. Так було аж до нового року, та зараз на Львівщині почався перерозподіл цих ринків. Теперішня влада хоче нормалізувати їхню роботу, вивести їх на нормальний європейський рівень. І найперше -

позбутися офіційної і неофіційної плати за оренду. Адже ця неофіційна плата не надходила до бюджету міста, а оминала його. Особливо важко ромам Львівщині було з листопада минулого року по січень нинішнього. Та зараз ми чекаємо від нової влади стабілізації життя, захисту прав людини, тобто додержання тих обіцянок, які лунали у передвиборну кампанію. Чекаємо як на те, що у ромів з'являться робочі місця, їхні права будуть захищені, так і на те, що в людей похилого віку збільшиться соціальна пенсія. Наразі ті роми, котрі не мають належного стажу, отримують її у розмірі 42 гривень. На ці гроші неможливо жити і, якщо б не допомога Міжнародної організації з міграції (яка працює вже другий рік), то ці люди просто б не вижили. Тільки завдяки цій допомозі вони виживають і зараз.

Та роми покладають всі надії на нову владу.

Микола Юрченко,
м.Львів

КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НЕЛЮД У ПОГОНАХ

КРЕМЕНЧУЦЬКО БЕНГ'АНДЕ ІПОЛЕТІ

■ Матеріали про беззахисність ромських сімей та їхніх дітей постійно друкуються на сторінках преси, ці питання порушуються і на нарадах ромських спілок, Євроради. А недавно стався ще один страшний випадок у Кременчуку на Полтавщині.

На затишній вулиці цього міста живе сім'я Григоренків: Микола, Антоніна, двоє дток. Батьки займаються підприємницькою діяльністю, здавна користуються повагою людей, діти займаються в школі. Сім'я порядна, забезпечена.

19 грудня минулого року після обіду дванадцятирічний Ян Григоренко виїшов покататися на велосипеді по вулиці, зустрів дівчинку, яка йому подобалася, але з якою не був знайомий. Підійшов до неї, смикнув за косичку, запитав, як її звать. Дівчинка не зрозуміла наміру Яна, образилася, сказала, що поскаржиться батькові-мільціонеру і побігла додому.

Тим часом Ян пішов до своєї тітки, яка жила поруч. Зайшов до будинку, роздягся, почав розмовляти з тіткою. І тут у кімнату стрімко забіг чоловік у міліцейській формі без пояснень накинувся на хлопчика. Дівчачий силко ударив по обличчю, розбив ніс. Коли Ян від несподіванки й болю впав на підлогу, чоловік став бити його ногами, вхопив за одяг з наміром витягти на подвір'я. Тітка кинулася захищати племінника, і чоловік дивчався вдарив жінку. В цей момент Ян вискочив з будинку і побіг додому. Розлючений мільціонер вхопив зі стола ніж і вибів слідом. Побачивши, що вже не наздожене хлопчика, він порізав ножем шнур на двох велосипедах: Янового і господарів цього будинку.

Коли зающений кров'ю Ян забіг

до батьківської хати, він був у шоковому стані, не міг нічого пояснити, хвилин 10 бігав по кімнаті з наміром кудись сховатися. Потім раптом знепритомнів.

Мати викликала швидку допомогу. Яна доставили в травматологічне відділення Кременчуцької міської дитячої лікарні зі струсом мозку, тяжкими тілесними ушкодженнями. 17 днів медики боролися за здоров'я дитини. Нині Ян перебуває вдома на амбулаторному лікуванні, ще протягом місяця йому заборонено займатися фізкультурою.

А тепер хочеться поставити кілька запитань майору райвідділу внутрішніх справ міста Кременчука Володимирові Синокову, який вчинив самосуд над ромською дитиною. Згадайте себе у 12-13 років. Коли ви намагалися позагравати до дівчат, сміюачи їх за кіски, вас теж так само "виховували" їхні батьки? Хто дав вам право калічити беззахисну дитину лише за те, що вона звернула увагу на вашу доньку? Хто дав вам право підняти руку на чужу жінку, яка кинулася на захист дитини? А що б ви зробили з хлопчиком, якби наздоганяли його з ножем у руках? Те саме, що зробили з велосипедом? Можливо, це право вам дають ваші погони, ваше звання захисника порядку? Чому ви не спрямовуєте свої таланти на боротьбу зі справжніми злочинцями, бандитами, яких чимало в Кременчуці? Може, тому, що ті можуть відповісти силою на

прояв сили, а ромське дитя можна і вбити, тому що за нього нікому заступитися?

Днями в Миргородському райвідділі міліції мені поставили запитання: "А що ви розумієте під виразом "дискримінація ромів з боку правоохоронних органів"? Хочеться відповісти: це те, що вчинив мільціонер у Кременчуці, це те, що вчинив представник захисту правопорядку, коли кілька років тому спалив ромську оселю разом з усіма мешканцями, разом із дітьми в тому ж таки місті; це те, що вчинили представники правоохоронних органів два роки тому, коли під час "розмови" зі мною зламали мені кілька ребер.

Два місяці тому відбулася нарада з правозахисту, на якій були присутні прокурор цього міста і начальник Кременчуцького РВВС. Вони дружно заявили, що в Кременчуці немає і не було жодного випадку дискримінації ромів. А як же вони називають ці кричущі факти, які мали місце протягом останніх років?

В Україні існує 16 правозахисних ромських організацій, які пильно слідкуватимуть за ходом "кременчуцької справи". Я, як голова Миргородської правозахисної організації, голова ревізійної комісії ромських всеукраїнських організацій, буду особисто домагатися, щоб цей нелюд поніс заслужене покарання за вчинений самосуд над ромською дитиною.

Олександр Бузна,
голова громадської
правозахисної організації
"Романо Дром",
М.Кременчук,
Полтавської області

ЛЮТНЕВИЙ СНІГ ВЕСНОЮ ПАХНЕ, АБО ЧИ ЗМИЄ ВЕСНЯНИЙ ДОЩ БАЙДУЖІСТЬ

ФЕБРУАРЕСКО ІВ ТОМНАСА КГАНДЕЛ, ВАЙ ТЕЙЛЕ МОРЕЛ ТОМНАКО БРІШІНД САЄК

(Закінчення. Поч. на 1 стор.)

Проте, коли гінеколог почала операцію, жінці стало настільки погано, що вона, волаючи від болю, просила зупинити операцію. Лікар, не звертаючи уваги на прохання жінки, продовжувала далі робити свою справу, а коли почалася сильна кровотеча, то налякалася, що зробила щось не те. Зрозумівши свою помилку, лікар викликала швидку допомогу, і ромку доставили у гінекологічне відділення Ужгородської центральної міської лікарні.

ЧУДАСІЯ ЛІКАРІВ

Після доставлення хворої швидкою допомогою у лікарню, її відразу відправили в операційний зал, де протягом півтори години медики боролися за її життя. Завдяки професійній допомозі колективу лікарів, зокрема Михайла Івановича Тушкова і ще чотирьох медичних працівників, життя молодій жінці було врятоване. Родичі були у розпачі і не могли зрозуміти, що за чудасія: Едіта сама пішла до гінеколога на про-

філактичний огляд, а опинилася в операційному залі, де лікарі змушені були боротися за її життя. На свої численні запитання до лікарів, що стало причиною оперативного втручання, відповіді не отримали, крім слів: "Дякуйте Богу, що вона залишилася жива".

Здивуванню рідних не було меж ще й тоді, коли Еділі Балог, жительця міста Чоп, видали на руки виписку з медичної картки стаціонарного хворого, де було зазначено, що у неї був розрив яєчника і втрачено багато крові. Фактично втручання лікарів-гінекологів чепської полклініки ніби й не було. Це надзвичайно дивує не тільки рідних! Неваже лікар, який ледь не загубив життя молодій жінки, може й далі калічити людей?

Рідні Едіти звернулися по допомогу у правозахисний центр "Романія Яг" - надати правову оцінку випадку, який стався через помилку лікаря.

Олена Бойко,
Валентина Ткаченко
На світліні: Едіта Балог.

ОСЬ ТАКЕ МОЖЛИВЕ?

КАДО ШАЙ АВЕЛ?

20 серпня 1941 року народилася Галина Іванівна Савченко. У цей час Дніпропетровська область, в тому числі її рідне село Петриківка, були окуповані німцями. Галя народилася в окопі, саме тоді, коли її мати ховалася від куль. Галина жила і росла в багатодітній родині, була другою дитиною. Батько Іван Васильович пішов на війну й у 1941 році потрапив в оточення під с. Гусятино. На щастя, йому вдалося втекти від німців. Він довго ховався у лісах України, потрапив у місця дислокації діючої радянської армії, воював, був сім разів поранений і повернувся додому в 1947 році. Був нагороджений багатьма орденами, медалями.

У 1949 році Галина, сім'я якої жила у страшний нужді, пішла в середню школу і закінчила десять класів. Після цього поступила в педучилище і виїхала за призначенням на роботу в Середню Азію, де працювала в школі вчителем мови і літератури. Виїхала заміж. Чоловік, який вчився в по-

літехнічному інституті, теж ром, забрав Галину Іванівну до себе в родину в Душанбе. Там вона стала студенткою, закінчила педагогічний інститут.

Через кілька років сім'я переїхала в Україну. Галина Іванівна Савченко працювала вчителем Дніпропетровської середньої школи №3, де викладала російську мову і літературу, а також історію. Пропрацювала вчителем сорок років, останні вісім була в.д. директором цієї ж школи. А виїхавши на пенсію, влаш-

тувалася на роботу в дитячий садок і віддала йому 10 років.

У 2000-му році Галина Іванівна дуже сильно занедужала, у неї стався інсульт. З того часу вона й хворіє - ось уже п'ятий рік.

Чоловік Галини Іванівни також хворіє, наразі перебуває в лікарні. Пенсії обох не вистачає на медикаменти, комунальні послуги. Галина Іванівна дитини наболіли: "Прожити все життя, дарувати радість дітям, учити їх бути чесними громадянами своєї батьківщини, віддавати все здоров'я роботі, - і на старості не мати можливості забезпечити собі статок у родині, не мати грошей навіть на ліки... Як таке можливе? Це - нонсенс. І держава не робить поки що нічого, щоб виправити це становище... Будьте ласкаві, якщо у вас є така організація, і ви дійсно допомагаєте бідним людям, допоможіть і нам з чоловіком".

Громадська організація "Ватра" поставила родину Савченків на облік. Постараємося допомогти цим трудівникам, які все своє життя працювали для блага людей.

Артур Мусянко,
голова організації
"Ватра"
Дніпропетровської області

ЗАХИЩАТИМЕ ПРАВА ЖІНОК І ДІТЕЙ

ГІНДСАРАСА ПАЛО ЧАЧІПЕ Е РОМНЯНГО АЙ ЧГАВРЕНГО

У місті Новомосковську Дніпропетровської області цього року була заснована міська жіноча організація "Кале Якха", яка буде захищати права ромських жінок. Засновником її стала автор цієї замітки.

У нашому місті мешкають кілька тисяч ромів, із яких більша половина - це жінки та діти. Як ми знаємо, жінки найменше захищені у нашому суспільстві, тим більше ромські, які часто не закінчують навіть середню школу, матеріально погано забезпечені, багатодітні, не мають можливості придбати ліки ні собі, ні дитині.

Діти в ромських сім'ях ідуть до школи невідготовлені до навчання, неабияку роль відіграє і фінансове становище батьків, в яких часто немає коштів на придбання шкільної форми, теплої одягу, зошитів тощо.

Деякі діти вперше сідають за парти лише в 11-13 років, провчуться 1-2 класи і кидають школу, не маючи можливості продовжити навчання, але є й такі, котрі понад усі складності закінчують 9-11 класів і мають середній рівень знань. Це неабияка заслуга самої дитини. Тому тим підліткам, які хочуть продовжувати навчання в середніх або вищих закладах, але

не мають фінансової підтримки батьків, ні держави, треба приділяти увагу.

Отже, основна проблема - освіта. Всі сили потрібно прикласти задля підняття культурного та інтелектуального рівня нашої нації. Якщо ми зараз не приділимо уваги освіті, то так і будуть ромські діти сидіти в спеціальних класах або на задніх партах. Наша організація ставить цю проблему на перше місце.

Ярослава Булах,
м.Новомосковськ
Дніпропетровської області

ДОКИ ЗАТРИМУВАТИМЕТЬСЯ МОЯ ЗАРПЛАТА, АБО НЕВЖЕ НАС ПРИМУСЯТЬ БАСТУВАТИ? ДЖІ КЕТІ ІНКЕРНА МІЙРІ ЗАРПЛАТА, ВАЙ КАМЕН ТЕ ДЖАС ПРЕ ЗАБАСТОВКА?

Життя кожної людини, її добробут залежать від грошових надходжень до її сімейного бюджету, і, в першу чергу, зарплатної плати. Це надзвичайно актуально для жителів міст і містечок, де немає ніяких можливостей отримувати додаткових надходжень, наприклад, від підсобних господарств. Тому роботу, яка гарантує нам стабільний дохід, ми цнуємо і поважаємо, нехай вона може і не так видна для оточуючих. Саме така робота дворників. Та коли двір забруднений, коли

сніг не прибраний з тротуарів - то це помчають усі.

Дворники нашої дільниці, які працюють у житлово-експлуатаційному ремонтному управлінні № 3 м.Ужгорода, вже другий місяць не отримують зарплату. Якщо до нового року більш-менш виплачували регулярно, то з січня ц.р. почалися незрозумілі для нас дії директора ЖРЕРУ №3 Івана Михайловича Чичерського. Спочатку обіцяли нам аванс 15 січня, а зарплату 25 січня. Потім перенесли цю "подію" на 15 лютого.

Вже 17 лютого, а ми все ще не можемо отримати чесно зароблені гроші. Кількаразові нагадування пану Чичерському про недопустимість затримання зарплати залишаються без уваги.

Був змушений звернутися до правозахисної організації, щоб вона допомогла нам у одержанні нашої зарплати. Невже нас змушують літи на радикальні заходи, щоб вивратити чесно зароблені гроші?

Золтан Етвеш,
м.Ужгород

ДОПОМОГТИ ЛЮДИНІ ЖУТИСАРАС МАНУШЕС

Пенсіонер Степан Олександрович Балабас, 1941 р.н., який проживає біля дочки в місті Золотоноша, звернувся до організації "Аме Рома" з проханням допомогти.

чав збирати металобрухт, хтось жебракувати, вчинялися дрібні правопорушення.

Тому міліція почала проводити "акції". Одного разу, навесні,

Ми почули цікаву й хвилюючу життєву розповідь.

Працював цей чоловік ковалем на сталеливарному заводі майже 20 років. А до того був колгоспником, служив у армії. Проте ніяких документів в рома не залишилося. Причина цього така. Відслужив Степан Балабас два роки в місті Батайську і, повернувшись, одружився в Кривому Розі на ромці. Купили невеличку хатинку в ромському районі у селищі Долгінцево. Пішов працювати ковалем на завод. Після розвалу Радянського Союзу багато хто постраждав. Першими - роми. Роботи не було ніякої, а дітей у кожного з них багато. Хтось по-

щоб довго не морочитися з ромами, приблизно о п'ятій годині ранку, правоохоронці оточили ромський мікрорайон, наскочили на сонних ромів і під різними приводами, наприклад, такими - висидіше вискакуйте з хати, бо ваша хата горить, виводьте дітей, - випихали силою з хати всіх підряд - і дорослих, і дітей.

- Ми, сонні, вискакували, роздягнені, в чому були, на вулицю, - розповідає Степан Балабас. - А тим часом, міліционери підганяли бульдозери і розвалювали наші помешкання, наші халупки. Таким чином зруйнували понад десять домівок. Серед них і мій будиночок. А ромів примусили сісти в два

великі автобуси. Повезли нас у міліцейське відділення. Чоловіків і навіть жінок дуже били кийками в коридорі, поставили попід стіною в шеренги обличчям до стіни. Потім заводили в кабінет по одному і наказували якнайшвидше вихити з міста назавжди. Ми погоджувалися, бо іншого виходу в нас не було. Страх у нас був до забуття. Коли мене відпустили, я так біг до вокзалу, що з переляку потрапив під машину, отримав серйозну травму - перелом стегна. Добрався до міста Широке, де мешкав мій брат, який і поклав мене в лікарню. А до Кривого Рогу багато років я навіть не наближався.

Та біда в тому, що коли міліционери розвалювали хати ромів, Степан забув з переляку про свої документи, вони так і залишилися під руїнами його домівки. Тож тепер Степан Олександрович живе без жодного документа. Пенсію не отримує. Для того, щоб виготовити нові, потрібні гроші, і чималі, а в нього їх, ясно, що нема. Донька живе дуже бідно, у самої ні копійки. Випадок, про який розповів ром, трапився у 1992-1993 роках.

Вислухавши розповідь Степана Балабаса, ми спробували допомогти чоловікові в отриманні пенсії. Написали листа в Широкавський районний архів з проханням допомогти в розшуках даних про роботу цього чоловіка в колгоспі м.Фрунзе з 1962 по 1970 роки. Відповідь надійшла невтішна. Колгоспи реформовані, ніяких даних не збереглося. Іншою листа направили в місто Кривий Ріг, де цей чоловік працював майже двадцять років - відповіді поки що нема...

Володимир Бамбула.
На світліні: Степан Олександрович Балабас в "Аме Рома".

ERRC ПОВІДОМЛЯЄ

МОРАЛЬНЕ ВІДШКОДУВАННЯ

Регіональний суд в Банска-Бистриці виніс остаточне рішення про першу в судовій системі Словаччини компенсацію за моральні страждання, які зазнала ромська сім'я, яка втратила свого сина. Злочин був скоєний на расовій основі.

21 липня 1995 року в місті Ziar nad Hronom бритоголовими був убитий 17-річний ромський юнак Маріо Гораль. Спочатку йому були заповідані нові удари, кілька важких тілесних ушкоджень. Коли хлопець був у неpritомним, його облили вогнебезпечною речовиною і підпалили. Хлопець отримав опіки третього ступеня 63% тіла і помер у лікарні через 10 днів, 31 липня. Спочатку 17 осіб були арештовані, проте тільки дві особи звинувачені й засуджені.

У ERRC, яка хоч і була заснована у 1996 році, подібні злочини залишаються у центрі уваги в плані захисту правосуддя у питаннях системного расистського

насилля проти ромів. У рік заснування ERRC було видано брошуру "Шодо становища ромів у Словаччині", а у 1998 році Європейський центр захисту прав ромів зареєстрував судовий прозов щодо компенсації моральних втрат, пов'язаних зі втратою сина.

Регіональний суд в Банска-Бистриці постановив виплатити матері Маріо Горалю Нейдзді Борозовій 300.000 словацьких крон (близько 7.800 євро).

Європейський центр вітає такі рішення суду, яке є вирішальним моментом для встановлення справедливості та припинення насилля, пов'язаного з расизмом у Словаччині. ERRC розглядає та веде багато інших подібних судових справ, включаючи і вбивства скінхедами Анастасі Балажової у 2000 році та містера Карола Сендера, який був забитий до смерті міліціонерами у липні 2001 року.

errc@errc.org

КОШТИ

ВИТРАЧЕНІ НЕЕФЕКТИВНО

Ромські неурядові організації Болгарії стверджують, що уряд цієї країни ввів в оману її громадян про витрачені кошти, виділені для інтеграції ромів у суспільство. Фонди ЄС, які направлялися за проектами PHARE для болгарського уряду у рамках програми "Населення, роми та їх інтеграція", в основному, призначалися для підвищення освіти ромських дітей.

Проте, як заявили на пресконференції в Софії представники Болгарського Гельсінкського Комітету, Центру Міжетнічного діалогу і терпимості "Amalipe" та Європейського офісу інформації ромів, кошти були свідомо витрачені. Так, на придбання наборів для дітей було використано в 10 разів більше коштів. Фактична вартість набору з пластиліну з шести кольорів коштує 110 болгарських левів, а їх "придбали" по 1170. Далі, в попередньому аналізі Урядового плану стосовно виконання Програми структурних для інтеграції ромів (рішення 693 від 06.10.2003) вка-

зують, що уряд ввів в оману громадськість, заявивши, що 217 млн. болгарських левів були витрачені для інтеграції ромів за період з жовтня до грудня 2000 року. Проте під час детального дослідження виявилось, що на ці кошти проводилися інші національні заходи держави, такі як програма "Від соціального благоустрою до зайнятості" (217.000.000 болг. левів), національна програма "Гарна Болгарія" (28.000.000) та інші.

Усі ці програми були розроблені для поліпшення ситуації всіх бідних громадян, хоча вони призначалися тільки для ромів. 36 млн. болг. левів були надані різними міжнародними донорами, а не виділені державним бюджетом, про що було домовлено.

Однією з головних причин ситуації, що склалася, є недостатня участь громадських ромських організацій у управлінні та процесі реалізації програм.

amalipe@mail.bg

ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ У МОЛДОВІ

"Tama Rom" - організація, яка займається проблемами розвитку ромського суспільства, охорони здоров'я та освіти у Молдові.

6 березня нинішнього року в Республіці Молдова відбуються парламентські вибори. Союз ромів Молдови "Tama Rom" робить перші кроки для втілення в життя проекту "Обирай і будеш обраний", який розглядає проблему участі ромів у виборах. Мета проекту - ознайомити ромську спільноту, що проживає у Молдові, з політичними партіями, на основі чого вони зможуть визначитися у своєму виборі, ініціювати їхню активну участь у соціальному житті країни.

"Tama Rom" наголошує на

тому, що ситуація, коли роми не брали ніякої участі у прийнятті політичних рішень, важливих для їх країни, має залишитися у минулому. Немає жодних даних про кількість молдавських ромів, які взяли участь у парламентських виборах. Тому головною метою програми є вивчення та включення даних щодо кількості ромського населення до списків виборців у Молдові. Крім того, "Tama Rom" має на меті ініціювати активну участь ромських жінок у виборах, а також завдяки цьому проекту підняти рейтинг ромських лідерів у політичному житті Молдови.

"Tama Rom"
ttr@moldova.md

РОМ-ПРЕС

Екс-комуністичні країни повинні поліпшити життя людей

Всім лідерів колишніх комуністичних країн у Центральній та Східній Європі стверджують, що роми є одним з наймолодших контингентів серед представників меншин Європи.

Проте ця меншина є і найбільшим прошарком у останні 10 років, як повідомляє агентство Франс Прес.

У декларації, підписаній 5 головами урядів і трьома заступниками прем'єр-міністрів Болгарії, Угорщини, Македонії, Румунії, Сербії, Чорногорії, Словаччини, Словенії і Чеської Республіки, відзначалося, що необхідно працювати, щоб "знищити диск-

римінацію і ліквідувати тріщину, яка відділяє ромів від решти населення".

Нове об'єднання

Ще у жовтні минулого року в місті Сан-Луїс-Потосі (Мексика) було вирішено створити Конгрес ромів Америки.

У жовтні нинішнього року відбудеться установчий з'їзд з юридичного оформлення нового об'єднання, яке матиме міжнародний статус і штаб у Сан-Луїс-Потосі, розташованому в центрі Мексики, за 380 км від його столиці.

Метою нового міжнародного об'єднання є "відчинити вікно" для мексиканського суспільства і показати багатство та розмаїття ромської культури, ремесел, кулінарії, кіно, радіо, ЗМІ, музичних ансамблів.

loaormendariz@hotmail.com

Олексій Тимофійович Григоренко народився 1907 року в с.Звенигородка Білоцерківського району Київської області у великій ромській, кочовій родині. Коли Олексію було 15 років, у нього не стало матері. Батько, проживши після цього ще два роки, теж пішов із життя. Після смерті обох батьків, дітям-сиротам дали притулок у колгоспі - вони отримали житло і роботу. Олексію доводилося багато працювати на кіному дворі, щоб молодші брати і сестри не бідували. Хлопець знайшов свою долю, одружився.

Коли почалася Велика Вітчизняна війна, він відразу записався добровольцем, залишивши вдома дружину і трьох дітей. Був прийнятий у лави Червоної армії в 1941 році. У серпні 1942-го був важко поранений у ліву ногу. Після тривалого лікування в госпіталі повернувся на фронт. Під час важкого бою командира

ПАМ'ЯТАЙМО НАШ ГЕРОЙ АМАРО ГЕРОЙ

роти, в якій воював Олексій, важко поранило, і командування було передано Олексію.

Після цього бою Олексія було представлено до ордена Червоної зірки. Потім він був переведений у 79-й стрілецький полк зі званням "сержант-розвідник". Багато разів ходив за лінію фронту, брав німецьких "язиків". У 1944 році був контужений.

Так, з боями, Олексій Тимофійович Григоренко пройшов фронтовий шлях від України до Берліна і навіть поставив своє ім'я на стіні рейхстагу.

Повернувся додому з нагородами: орденом Слави III ступеня, медалями "За відвагу", "За оборону Москви", "За оборону Ленінграда", "За взяття Берліна". Він є також кавалером Ордена Вітчизняної війни I ступеня.

Ілля Голубев,
організація "Кетане",
м. Слов'янськ

ДІАЛОГ СУСПІЛЬСТВА З ДЕРЖАВОЮ

ДІАЛОГО ЛЕ МАНУШЕНЦА АЙ ТЕМЕСА

(Закінчення. Поч. на 2 стор.)

Досить часто в білоруських застосках масової інформації культивують негативні стереотипи щодо ромів узагалі, причому найбільш різкі матеріали з'являються не в державних виданнях, а в незалежній пресі. Ми прагнемо впливати на ситуацію, яка склалася в ЗМІ, - активно протестуємо і доводимо свою думку до редакцій. У випадках, коли це неможливо довести, звертаємося до відповідних державних органів з проханнями покарати за розпалення національних конфліктів. Нам потрібно співпрацювати з журналістами і редакціями засобів масової інформації на постійній основі, давати інтерв'ю, розповідати їм про наше життя і проблеми, про культуру нашого народу, тобто самим постійно брати активну участь у формуванні в суспільстві толерантності, високої культури міжнаціонального спілкування, борючись зі всіма проявами ксенофобії, нетерпимості і дискримінації.

Вихід першого випуску нашої газети - це ще один крок для досягнення нашої мети. Ми вдячні Комітету в справах релігії і національності за допомогу і підтримку в цій справі. З його допомогою зараз працюємо і над створенням на білоруському радіо передачі ромською мовою, причому вона буде вестися не тільки на території Білорусі, а і всієї Європи.

Дуже важливим є вирішення проблеми безробіття. Будь-які більш-менш значні заходи з працевлаштування ромів сприятимуть закріпленню їх матеріально-

го стану, профілактиці правопорушень, а також подоланню негативних стереотипів.

Ми б хотіли уважнішого і захищенішого ставлення з боку правоохоронних органів при контактах з ромським середовищем, нашими об'єднаннями. Співробітники правоохоронних органів іноді зловживають своїм службовим становищем, упереджено ставляться до всіх представників ромського народу. У деяких країнах боротьба правоохоронних органів з наркобізнесом набуває національного характеру. У нас також були такі спроби, і ми цим стурбовані. Пропонуємо правоохоронцям разом продумати і організувати інформаційну кампанію з протидії наркобізнесу і наркоманії в середовищі ромів. Ми готові взяти в ній активну участь.

У Білорусі вже назріла реальна потреба в розробці і прийнятті цільової державної програми інтеграції ромського народу країни в білоруське суспільство, яка повинна передбачати заходи з вирішення всіх основних проблем ромського населення - спільні зусилля державних структур, ромських громадських організацій, наукових закладів тощо.

Наша організація має намір пройти свою частину шляху в інтеграції, зробити всі необхідні кроки з подолання відособлення ромського народу. Але це справа непростя і вимагає спільних і тривалих зусиль.

Олег Козловський,
м. Мінськ, Білорусь

- Жив собі маленький хлопчик. Не було в нього ні мами, ні тата. І так йому важко й самотньо жилося...

Слова, як краплини літнього дощу, тепло спадали з вуст старенької ромки Тамари Григорівни Матасар, шурхотіли і благогодушно напоювали дитячу душу. Дитя аж ротик розкривало, замілю слухаючи бабусину казку. Інколи бабусі ставало мляво, щось булькотіло у грудях, і тоді вона стишувала до навішешопу голос та переводила подих. А малий, не розуміючи, підганяв: - А далі? А далі що?

І знову вона розповідала про хлопчика, який мандрував світом, зустрічав на своєму шляху і добрих, і злих людей, рік, мужиків... Невтямки онуку Андрійку, що не казку розповідає бабуся, а про себе оповідає веде. І тому про сирітство такі зворушливі слова її, про найми так прко згітає...

У віну Тамара у свої сім роцків залишилася сиротою, бо батьків її, як і багатьох інших наших ромів, німці розстріляли у Братському районі, що на Миколаївщині. Аби якось вижити, дівчинка пішла у найми, доглядала у гаджен чужих діток. Ось саме тоді Тамара й навчилася складати казки. Згодом доля занесла її до Кіровоградщини. Живе й понині тут. Пам'ять гарну мала, запам'ятовувала десь почувте, переінакшувала прочитане (читала по складах). Про соломяного бичка у неї своя казка - бичок там золотий, але лихий і підступний. І російська казкачка про Івана Покивана звучить інакше з

РОЗКАЖИ, БАБУСЮ, КАЗКУ...

РОЗПГЕН, БАБО, ПАРАМІСИ...

- Мабуть, понад тисячу казок знаю. Сама їх придумую, сама й розказую своїм онукам, Андрійкові зокрема. Хоч і ходить він у школу, але після уроків, каже, виконає всі домашні завдання, - я й розповідаю йому казочки... Він дуже полюбляє їх слухати перед сном.

Двох дочок має Тамара Григорівна Матасар: Ольгу та Оксану. Вони теж виростили на маминих казках. Тепер ось і онуки, правнучки ні на мить спокую не дають: розкажи, бабусю, казку, та й розкажи... Тоді навіть однокласники - друзі Андрійки із задоволенням вмошуються біля неї на ліжку послухати.

Зимовими вечорами, коли сніговий і шибки стукає, буває, й старші ромські дівчата й хлопці просять:

- Бабо, як це там про віхолу у вас? Розкажіть...

І вона розповідає. Сотий раз про Віхолу-Метелицю. І щоразу по-іншому, по-своєму - цікаво й неповторно...

- Бабо Тамаро, а як живеться вам сьогодні? Чи отримуєте бодай якусь допомогу від держави? - вирішив спитати я про "земле..."

Є їхньою підтримкою. Спасибі їм за це!

Всі начальники у сільській раді, в тому числі і наш сільський голова Василь Іванович Ясинський, ставляться до мене по-людськи, з повагою.

- От якби скрізь, - дали говорити старенька ромка, - по-людськи, з розумінням та повагою ставилися чиновники в різних інстанціях, змінили своє ставлення до ромів, то на свою адресу не мали б стільки скарг... А, навіпаки, мали би подяку. Хіба так не краще?

Цілком поділяю думку старенької ромки. Вона, безперечно, має рацію.

А тим часом, бабуся Тамара з кожним днем вигадує все нові й нові казочки, щоб згодом розказувати їх своїм онукам.

Міцного здоров'я та довголіття вам, бабо Тамаро!

Леонід Савицький,
власний кореспондент
"Романі Я",
Рівне,
Кіровоградська область

На світлинах: ромська казкачка Тамара Григорівна Матасар; онуки баби Тамари у школі; Андрійко поруч із вчителькою Галиною Іванівною Філіпенко, за тою ж партією Анатолій, а позаду них - Галинка. Всі вони навчаються в Рівнянській СШ № 5. А після уроків, звісно, поспішають на бабусину казку...

бабусиних уст - наче про українського богатиря. А що вже про пастушків казок знає бабуся...

- І калина червона ягідку зронила: хто її підніме, розкусить, не скривиться, а похвалить, той сильним і гарним стане, - плете мереживо нескінченних казок бабуся Тамара

Скінчила про калину червону, почала про мак золотий, потім про чарівний виноград, що повертає молодість...

- Тамаро Григорівно, ви - як оповідачка "Тисячі і однієї ночі", - пожартував якось я, слухаючи нашу ромську бабусю-казкарку.

- Поки живий був мій дід, то не так було важко жити... Пенсія, звісно, отримую, але маленьку. Дякувати Богові, доньки не забувають згадати про мене. Чим можуть, допомагають. Біля мене живе мій онук Андрійко. Ходить у школу. Є кому водички допити.

Допомога від держави? Ходила помаленьку до сільської ради, там, гріх сказати щось погане, начальники зустріли мене чемно. Охоче допомогли оформити всі належні документи на отримання субсидій. А це вже, погодься,

КАЛЕНДАР ІСТОРИЧНИХ ДАТ

(Продовження. Поч. №№1-2 за 2005р.)

115 років тому, у 1890 році, Швабський парламент запропонував виділяти кошти дворянам, які би сповіщали села про переміщення ромів.

100 років тому, у 1905 році, Альфред Ділманн Зігнер-Буч опублікував роботу на 310 сторінок, в якій уперше обґрунтував "необхідність суворої реєстрації ромів, як таких, що мають генетичну тенденцію до кримінальної поведінки". Цей опус стане основою прий-

нятих у 1935 році так званих нюрнберзьких законів.

85 років тому, у 1920 році, міністр громадського благоустрою Дюссельдорфа забороняє рома і синті відвідування громадських місць. Брати психіатр Карл і суддя Альфред Хоч наводять докази того, що рома не достойні того, щоб жити. Цей висновок ляже в основу нацистської політики Гтлера.

80 років тому, у 1925 році, у СРСР створюється Асоціація ромських письменників, яка пізніше буде ліквідована.

75 років тому, у 1930 році, Михайло Квек Другий офіційно буде визнаний урядом як "Король ромів Польщі".

У СРСР вийшло перше періодичне видання "Новий путь". 70 років тому, у 1935, в Югославії вийшов перший ромський журнал "Romano Lil".

65 років тому, у 1940 році, катромів Роберт Ріхтер розпочинає свої "наукові дослідження" на роммах і ромських дітях, яких використовують під час випробування дії газу "Циклон-Б".

(Далі буде)
Підготувала
Євгенія Навроцька

НЕ СТОЯТИ МОЛЬБЕРТУ ДОРОЖНІМ НА ТЕРДЬОЛА МОЛЬБЕРТО ЧУЧЕС

Гараж, пристосований до майстерні. Та майстернею це приміщення важко назвати. Земляна підлога. Вікон немає. Світло плетється лише у відчинені двері, вмикастся лампочка. Взимку художник тут, звичайно, не працює, хіба що влітку. Більше півгодини постояти в цій "вчній мерзлоті" - наражати себе на ГРЗ чи щось гірше. Обстановка в майстерні характерна до помешкання будь-якого живописця й різьбяр, щоправда, без будь-яких надмірностей, як то прийнято у деяких художників-снобів. Столики з фарбами, баночками, пензлями, на стінах - інструменти для різьби по дереву. На стелажах - полотна, незакінчені роботи з дерева. Велика полиця з книгами з мистецтва угорською мовою. Мольберт із підрамником, на якому натягнуте біле полотно... На величезній мототехні Іосипу Балого за великі досягнення в образотворчому мистецтві та за участь у фестивалі "Циганська ватра".

Та поки чекала на Іосипа Іосиповича Балого, власника всіх цих полотен, що стояли собі на широкій полиці в очікуванні майбутньої виставки, призначеної на квітень, уважно їх передивилася й поспілкувалася з невідомою художником Зіною, гарною темноволосяю молодою жінкою, котра люб'язно продемонструвала останні роботи свекра. Двоє гарненьких смаглявих дівчаток - дворічна Ніколетта і 5-річна Катеринка терпляче чекали на маму в домі: я з ними першими познайомилася, шукаючи господарів двох будиночків, що стояли за зеленими воротами з вибитими на них виноградними гронами, на околиці Мукачева. Біля входу в один із них були приладжені невеличкі дерев'яні скульптурки, ясно, що вирвані руками старшого Балого. (До речі, син Іосипа Іосиповича - Антон заробляє на життя важкою працею: у складі будівельної бригади виїхав на деякий час працювати в Угорщину).

На майданчику при вході на другий поверх уже в оселі - велика скульптура з дерева, так звана кругова (такі полюблив вирівувати наш закарпатський класик Василь Іванович Свіда). З усіх її боків ніби виривають із дерева "обличчя" нечистої сили: чортів, чортят, бісена, а зверху - верховний сатана... Що це - алгорія? Фантазія талановитого майстра? Філософські роздуми про потойбічний світ? А чи про наш?

- Це пекло, - коротко сказав художник, показуючи цю роботу. Виявилось, що скульптурною різьбою з дерева, він став займатися раніше, ніж живописом. Потихеньку прилучався й до живопису. У 1961 році, в 16 років, поступав до Ужгородського художнього училища після закінчення середньої школи. Воіспити, крім української, склав на "відмінно". "Приходь наступного року", - сказав йому Павло Балла, тоді директор училища. "Ні, відповів я буду сам набувати професіоналізму, майстерності, - всього того, що дає ваше училище, - розповідає Іосип Іосипович. - І - домігся цього самотужки". Певно, сильно образився Іосип Балог на училище, хоч дуже хотів навчатися далі, виходець з сім'ї угорських ромів,

він майже не спілкувався українською. "Зробив я пізніше, через роки вже, велику персональну виставку в Ужгороді, 110 робіт виставив і - запросив на неї художника Павла Карловича Баллу дивитися, мовляв, чого досі. Мені не соромно за ці роботи". Відгуки ужгородських живописців були однозначні: цікаво, своєрідно, професійно...

А художник Іосип Іосипович Балог продовжував удосконалювати свою майстерність. До цього часу він уже пройшов армію (служив у Ленінграді, у військах авіації - щоправда, вчився не літати, а оформлювати "на землі" стенди і таке інше для військової частини, одружився на хорошій дівчині Катерині (дружина Катерина Іванівна веде господарство, чим дає можливість чоловікові займатися улюбленою справою), став батьком, дідусем; став членом Закарпатської Спілки майстрів народ-

лише на фотознімку: днями її придбали в живописця для Мукачівської ромської ЗОШ №14. До речі, художник частий гість у цій школі, навіть минулого року на День ромів показував у класх розстрілювали, як знуцаються над ними й досі..." - каже художник. Худорлявий, задумливий, він ніби знехотаю оповідає про свої картини, певно, вважаючи, що

- **Іосипе Іосиповичу, ви з дитинства малювали чи ваш талант розквітнув уже пізніше?**

- В дитинстві малював - пробував писати пейзажі, портрети своїх батьків. А в 1961 році ходив до студії образотворчого мистецтва: до нас у Мукачево приїхав тоді з Одеси Віллі Хуралін, козак, художник. Він організував тут студію, зібрав 16-18-річну молодь і давав перші справжні уроки з живопису. Та це спочатку було хобі, я за професією токарь, був і контролером, начальником, завгоспом, на "Мукачівприладі" працював, у Києві мав роботу... Мої предки - родом звідси, з Мукачева, не кочові, а осілі, угорські ромі.

- **Які виставки ваших робіт вам запам'яталися найбільше?**

- Дві персональні - в 2000 і 2003 роках - у Будапешті, коли Парламент ромів придбав усі мої роботи, грамоти вручили. Познайомився тоді з багатьма ромськими угорськими художниками. Запрошували мене на ромський пленер в Угорщині. А це - Всесвітня виставка творів ромських художників, також у Будапешті, в 1996 році. Писали про мене в газетах, а в журналі "Амаро Дром" - дали багато ілюстрацій моїх робіт.

- **І, наостанку, як прийнято: які ж плани у художника Іосипа Балого?**

- Зробити 11 квітня цього року персональну виставку в Ужгороді. А більше - не планую нічого наперед...

... Коли виходила з майстерні художника, кинула погляд на мольберт з чистим полотном, на якому ще нічого не було зображено. І - не повірилося, що живописець від Бога, якому дає натхнення Господь, а також палке бажання розповісти світові правду про ромів, не виношує зараз, у лютеві морози, щось тепле і правдиве, що потім заповнить білу порожню полотно на мольберті... Внутрішні сили у художника надзвичайно великі, от і ще б доля у вигляді навколишнього життя пішла йому назустріч... Адже він не просить комфортабельної майстерні, не пхасться у Національну Спілку художників, не вириває собі усіякі блага... Він просто хоче нормально жити, займатися улюбленою справою і передавати у студії свій досвід юному ромському поколінню - адже серед них чимало художників натур.

Таким людям вклоняться трешба, а не відштовхувати їх на рідній землі - Україні.

Людмила Кудрявська

На світлинах: ромський художник Іосип Балог та його роботи.

ної творчості України. Та, найголовніше, став професійним художником.

... Чередою проходять перед очима його полотна: "Католицька церква у Мукачеві" - на її фоні віз із ромською сім'єю; "Соняшники" - у жовто-зелених, блакитних холодних тонах, які запам'ятовуються з першого разу, два "Автопортрети" художника...

Цілий ряд жанрових полотен: ром, який сидить біля хатини, з паличкою, поруч - мисочка з викунутими в неї поодинокими перехожими монетами. Ромка - з іконою в руках біля вогнища, на якому щось кипить у алюмінієвій кастрюлі; сивий старенький з широким бородю також притискає до грудей іконку, - жebraкку...

А ось молодий чорноволий ром плете кошик із лози на подвір'ї, - при шпалі, у білій сорочці, задумливий. Неповдалі, певно, дружина сидить біля вбогої хатинки... Інша картина - "З роботи": ром везе на візку металобрухт, - так він заробляє своїм сім'ї на життя... Прообразами багатьох із них були мама, тато художника, мукачівські ромі.

Серію жанрових полотен змінюють картини на історичну тему. "Приїзд ромів на Закарпаття" - цю роботу ми побачили

свої роботи, багато цікавого розповів учням про живопис, а також традиції, минуле ромів...

- Мені хочеться писати як сучасність, так і минуле наших людей. Серед цих робіт є і реалістичні, і сюрреалістичні. Маю свій почерк, свою техніку письма. Знаю історію живопису, починаючи з Андрія Рубльова, 18, 19, 20 століття... Був не одного разу в Ермітажі, коли служив у Ленінграді, у будапештських музеях, інших... розповідає майстер пензля та різця.

Певно, весь теоретичний і практичний досвід художника Іосипа Балого, а це - знання ромської історії та життя, втілює у його найкращих філософських полотнах: "Табір іде в небо" - сюрреалістична робота, в якій все побудоване на символах (тут і символи комунізму, і символ ромського геноциду, і символ сучасної України...) Картина про те, як вимирає ромська нація.

Вражає й інша композиція під умовною назвою "Голокост", в якій переплітаються минуле ромів і сучасність. У її центрі - гітлер в образі ангела-хранителя. Та чомусь цей "ангел" тримає повні руки людських черепів. А над ним - на хресті - чи то Ісус, чи то старий єврей, чи то ром... "В образі Христа я показав ромів - як під час птлеризму їх мучили, спалювали,

краще на них дивитися, ніж про них розповідати. Життя його ображало, й не раз: починаючи з небажання піти назустріч талановитому хлопцю під час вступу в училище і закінчуючи тим, що відняли в нього ще одне найпаліше бажання: навчати ромських дітей у студії: 6 років така студія образотворчого мистецтва працювала для 40 здібних діточок, а в 1990 році приміщення студії відібрали для якогось кооперативу... Уже тоді наш доморощений капіталізм почав показувати свої зуби... З образою розповідає про це Іосип Балог, художник з іменем, роботи якого кулували цілою виставкою, чіі полотна є в США, і в Угорщині; чіі твори бачили в Києві, у Словаччині, Румунії; чіі картини вже встигли полюбити земляки - не лише мукачівці, а й ужгородці та інші.

Побіжно розповідає Іосип Іосипович про те, як збирався дати йому звання заслуженого майстра народної творчості (не він був ініціатором цього!), а коли почав збирати документи, мукачівські "діячі" не дали характеристику, сказавши: "Своїх виставчав..." Що це, як не ромофобія? Як це назвати інакше? Адже всі знали, що Іосип Іосипович Балог заслуговує на це звання більше, ніж хтось інший.

ПОЕТИЧНІ РЯДКИ

"И табор звєзд на синем небосводе..."

"О таборо черхененго про вунето чейрі..."

Микола Василевський народився в родині рома-ковалів. Після закінчення школи працював токарем, шахтарем, служив у армії. Став журналістом і поетом. Закінчив Літературний інститут ім. О.М. Горького. Живе в місті Полеську Калінінградської області, працює в районній газеті.

Ромський поет - автор кількох книжок віршів, серед яких - "Пісня цигана" (1985 р.), "Дорога з табору" (1987 р.) та інших.

Вірші Миколи Василевського, який пише російською мовою, - поетичні і глибоко ліричні, це - хвилююча оповідь про нелегку долю ромів - як у минулому, так і тепер.

Пропонуємо нашим читачам добірку поезій Миколи Василевського з Калінінграда.

Перед дорогою

Старикі садились у костра,
Набивали трубки й курили,
Говорили долго, до утра -
Об оседлої жизни говорили.
Чупка, как рыба, тишина
В предрасветном сумраке
Таилась,
И горела полная луна,
И дорога дальняя светилась.

Гитара

Кричали люди, улыбаясь -
Давай, курчавенький, пляши!
И я, сопя и извиваясь,
Стучал четку от души.
Совали в руки мне с охотой
Конфеты, фрукты - кто щедрей!
А я все ждал,

что даст мне кто-то
За эти пляски семь рублей.
Я так хотел купить гитару
И верить, что придет пора -
И будет петь девочка Зара,
Лишь возле моего шатра.
С концерта в тоскостной печали

Я брел, уставший наповал.
И все, что люди мне давали,
Другим танцорам отдавал.
И шел сегодня по базару,
Встречаясь с детством дорогим,
И вот купил себе гитару.
А Зары нет...
Она - с другим.

Ни шороха, ни вслеска... Тишина...
Как в зеркало, глядит березка в воду,
И словно бубен - полная луна,
И табор звєзд на синем небосводе.
Как хорошо мне! Откровенна ночь,
Живу, люблю, и есть на свете счастье!
Все то, что было, улетело прочь,
Все то, что будет, лишь должно начаться.

"Будет хлеб - и будет песня", -
Говорил всегда народ.
Только я признаюсь честно -
У цыган наоборот:
Если песня с пляской будет,
То цыгане хлеб забудут.

Ионастар

ШЭРО 7

Свєнто Бахтало Лав

"Минуло кілька днів. Наближалось свято Суккот, або Кушів, яке за звичаєм треба було проводити в куренях, зроблених з гілля. Ісус же залишився за Йорданом. І тут сталося ще одне незвичайне з'явлення. Трьом апостолам - Петру, Якову та Івану, дано було лише хвильово бачити зверху привідкритого і сплюснати надлюську славу Христа. Можливо, в очікуванні Страстей Він хотів духовно зміцнити найбільших, знаючи, які випробування чекають на них попереду".

Олександр Мень, "Син людський";

Львів, Монастир монахів студійського уставу, видавничий відділ "Сьвадо", 1994 ст.114.

Исусо авєл пє сырбатори тай сиклярєл дє храмо

14. Кала сырбатори проджила ды пшазє, Исусо заджила дє храмо тай сиклярєлєс котз.

15. Када прывлєнас пала дыво, тай пхєзнєнас Иудея: "Сар Вов на сиклєлас, а джанєл Свєнто Лил?"

16. Тай пхєзнєл лєнди Исусо: "Сикляримо Муро на Мандар, нє Кодолєстар, Ко бичхалда Ман.

17. Кола ко закамєла тє тирє Лєхкири воля, вов уджанєла пала кадєва сикляримо. Дєвлєстар вов али Мє Еджино Пєстар вса када пхєнав.

18. Кодєва, ко пхєзнєнас еджино пєстар, родєл патив пєсти, ай Ко родєл патив Кодолєсти, Ко бичхалда Лє, Вов исин Чачуно, тай нєнай хохавимр дє Лє.

19. Чи на Моисеии дьня тумєнди Упхєнимо? Тай нико тумєндар на рєрєл пав Упхєнима. Пала со родєн Ман тє умарє?"

20. Тай пхєзнєн Лєсти мануша: "Бєнг дє Тут бєшєл, ко родєл Ман тє умарє?"

21. Пхєзнєл лєнди Исусо: "Екх рьиндо Мє тирдом, тай тумє прылєн лє пала дыво.

22. Моисеи дьня тумєнди обчичинимо, - нє чачимага вов на Моисеєстар, а дєдєндєр, - тай дє суббота тумє обчичин мануш.

23. Коли тумє чаворєн обчичинєн дє суббота, соб тє прырицєрєз Упхєнимакхєрє рьиндєла, соси, соб пє Ман холявєн, кала Мє всавєрє манушє сєстардєм дє суббота?"

24. На сундєсарєн пав муй, нє сундєсарєн чачунє сьиндога".

Переклад Миколи Бурлуцького та Олени Марчук

КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОПОЛІТИКИ - "ЗА" І "ПРОТИ"

25 січня нинішнього року в Харкові був проведений круглий стіл на тему: "Концепція державної етнополітики України". Засідання організоване Українським незалежним центром політичних досліджень. Тут були присутні представники багатьох національних меншин Харківської області: ромського, грузинського, російського, осетинського товариств тощо. В роботі круглого столу взяв участь президент Харківського обласного національно-культурного товариства циган "Ромен" Іван Іванович Матюшенко.

Перед учасниками круглого столу виступили Василь Балан - із Міністерства спадщини Канади, Тетяна Кравець - із Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції, Ю. Тищенко - з Українського незалежного центру політичних досліджень.

Текст проекту Концепції державної етнополітики України представив Олександр Майборода з Інституту етнологічних досліджень НАН України. З коментарями до нього виступили учасники робочої групи Олена Семьоркіна (Міністерство юстиції України), Роман Романов (Міжнародний Фонд "Відродження"), Наталія Белцер (Інститут демократії ім. Пилипа Орлика), Віталій Нахманович (Конгрес національних громад України), Ярослав Варивода (Євразійська мережа політичних досліджень).

Серед питань, що обговорювалися на засіданні круглого столу, було питання стану етніосоціально-то та етнополітичного розвитку Ук-

раїни, принципи, завдання та мета державної етнополітики в нашій країні. Також були обговорені основні напрями політики держави щодо збереження національної єдності України, запропоновані напрями роботи у політико-правовій сфері, гуманітарній (мовно-культурно-освітній), у сфері міграції та зовнішніх відносин. Обговорювалися механізми нормативно-правового, наукового, фінансового та організаційного забезпечення реалізації державної етнополітичної політики в Україні.

Президент ХОНКЦ "Ромен" Іван Матюшенко у своєму виступі зауважив, що, починаючи з прийняття Закону "Про національні меншини України" у 1992 році, робота громадських національних об'єднань у нашій країні значно активізувалася.

Харківське обласне національно-культурне товариство циган "Ромен" було створене 11 грудня 1995 року. Завдяки своїй активній роботі воно стало відомою громадською організацією не тільки на території Харківської області, а й у всій Україні та за її межами. Представники організації стали експертами в Міжнародному Фонді "Відродження", у програмі "Рома України". ХОНКЦ "Ромен" активно співпрацює зі швейцарським Фондом "Міжнародна Організація Міграції" з надання матеріальної допомоги ромам, які потерпіли в роки Другої світової війни.

За час свого існування організація з 12 членів (засновників товариства) зросла у 150 разів, і на

сьогодні налічує близько 2000 членів. З них понад 400 осіб пережили Велику Вітчизняну війну та були жертвами Голокосту.

При товаристві організовано ансамбль пісні і танцю "Бахталє Берша". Із 10 учасників ансамблю наразі 9 ромів отримують освіту у вищих у-бових закладах Харкова. Одержано 4 гранти на фінансування навчання представників ромської молоді у вузах Відкритої Нєдільної ромської школи.

ХОНКЦ "Ромен" став установчим членом Українського Конгресу ромів України, а також Всеукраїнської ромської правозахисної організації "Чачлє". Зараз на її контролі є близько 15 справ з питань правового захисту ромів. ХОНКЦ "Ромен" проводить велику роботу з вирішення проблем жертв фашистської окупації в Україні, виявлено і встановлено зв'язків із особами, які пережили Голокост. Ці питання набувають особливої актуальності напередодні 60-річчя Перемоги та відзначення Міжнародного дня ромського Голокосту.

В обговоренні питань круглого столу взяли участь представники багатьох організацій. Різними були виступи. Були й такі ідеї: існує єдиний український народ, і не треба ніякої етнополітики; потрібно, щоб працювала економіка; держава не повинна відповідати за окремі меншини, коли існує єдиний український народ.

Наша організація з ними не погоджується.

Наталія Падгурська, м. Харків

"КАРМЕЛІТА" - ФІЛЬМ ПРО РОМІВ

У двох номерах "Романі Я" під рубрикою "Наш конкурс" ми публікували запитання щодо фільму "Кармеліта", який цього року вийшов на телекрани. Подасмо правильні відповіді наших читачів на запитання першого туру конкурсу "Чи знаєш ти історію ромів?", які були такими: "Представники яких етнічних груп ромів показані в серіалі?" "Яка пісня лунає в другій серії "Кармеліти" під час зустрічі батька головної героїні з ромським табором?"

У редакцію надійшли відповіді, в основному, від молоді, якій у фільмі дуже імпонує головний герой - гарний ромський хлопець Міро. Є кілька листів і від шанувальників красуні Кармеліти: звичайно, це хлопці... Проте деяким нашим читачам демонстрація серії взагалі не сподобалася - мовляв, розтануті, дія розвивається мляво, немає ромської життєствердливості експресії, мало у фільмі нових сучасних ромських пісень, могло би бути більше й танців... Що ж, ми раді, що автори фільму вперше на вітчизняному екрані зображують ромів зсередини ромського середовища, а не з погляду звичайного обивателя. Крім того, вперше показані ромські традиції, в яких збережені елементи моральності - повага до старших, роль старшого покоління (в особі бабусі Рубини). До того ж, телестрчку пронизує біль від того, що ці традиції поступово нівелюються суспільством.

Цікавий лист надіслала Катерина З. із Дніпропетровщини (молода дівчина просила не називати її прізвище в газеті). Вона розповіла, що подібна ситуація була в їхньому місті. Ця дружба викликала великий розголос як серед ромів, так і неромів, що

свідчить про певні стереотипи, які збереглися у суспільстві й досі.

Катерина добре знає історію і традиції ромів. Вона правильно відповіла на друге запитання. В епізоді, коли баро приїжджає у табір, за кадром лунає відома російська пісня "Струмочок" (в російському оригіналі "Ручеек"). До речі, ця пісня - одна із основних у репертуарі корифея ромського музичного мистецтва Миколи Сліченка.

На це ж питання правильну відповідь дали Михайло Григориченко (Волинь), Ольга Баглаєнко (Київщина).

З першим запитанням було складніше. Оскільки в фільмі етнічні групи, так би мовити, розмит, то і визначити їх було досить важко, тому й відповіді були значно менше.

Проте Микола Сурмай з Вінноградщини Закарпатської області, який часто виїжджає за межі краю на роботу, помітив, що в картині показані дві етнічні групи: ромів-крими і російські ромів.

У наступному номері газети ви прочитаєте правильні відповіді на питання другого туру конкурсу. Отже, ще не час відкладати руки. Дивіться фільм далі і відповідайте на запитання другого туру. Редколегія

ДЕНЬ РІДНОЇ МОВИ В ДОНЕЦЬКУ

У Донецьку відбулося святкування Дня рідної мови, організоване обласним комітетом з справ національностей та міграції. Проведення цього свята було показане по місцевому телебаченню.

Серед учасників були дві ромські громадські організації - товариства "Рома Ромен" (голова Шандор Пачковський) та "Міркля" (голова Наталія Варакута).

Ми дуже раді, що мали можливість на таку широку аудито-

рю читати ромські вірші, співати пісні та привітати ромів з нагоди святкування Дня рідної мови.

"УПОВНОВАЖУВАЛЬНА ОСВІТА" - ДЛЯ РОМСЬКИХ ШКІЛ

З 4 по 6 лютого в Києві відбувся черговий тренінг, організований Благодійним ромським жіночим фондом "Чірклі" - керівник Юлія Кондур (м. Одеса).

Тренерами виступили співробітники інформаційно-консультаційного жіночого центру, які є розробили унікальну методику "Уповноважувальна освіта", яка

вже 8 років працює в багатьох країнах світу.

Ромські організації, представники яких прибули на тренінг, мають різний досвід з педагогічних проблем, навчання дітей грамотності. Були "ветерани" роботи з молоддю, і початківці. Представники Харкова, Ужгорода, Луганщини, Донецчини, Черкаської та Одеської областей мали змогу обмінятися власними ідеями роботи в школах, де навчаються ромські діти та підвищити рівень своїх знань.

Дякуємо, "Чірклі"! Наталія Варакута, м. Донецьк

Поради від Ради Драбаріне катаре Рага

з 23 лютого по 9 березня.

Овен - зробить невелику паузу та підвбить підсумки. Можливо, на деякі речі не варто гаяти часу, а щось потребує детальнішого вивчення. По-крайшій спостосунки з давними партнерами, та ваші витрати від цього тільки зростуть. Спілкування буде приємне, до того ж, є можливість отримати нову інформацію. Приділіть увагу ниркам та мір'яйте тиск.

Телець - вам доведеться знову вирішувати чужі проблеми та витрачати на це власні кошти. Але прибуток теж очікується досить серйозний. Душа вимагає романтики, а ось де її шукати - вирішуйте самі. Не варто дуже навантажувати ноги, робіть паузи, відпочивайте.

Близнята - намагайтеся не дуже нервувати з приводу того, що роблять ваші колеги. Змінюйте лише те, що вам під силу. Особисті спостосунки поліпшаться. Ставтеся уважніше до здоров'я, бажано перевірити органи дихання.

Рак - вас можуть нервувати суперечки з людиною протилежної статі, але посилення шукайте у собі. Матеріальне становище поліпшиться, завдяки новій справі, яку ви розпочали. Кохання згірє душу, та надасть сили для напруженої праці. Приділіть увагу роботі шлунка.

Лев - через те, що ви плекуетесь про свою родину, у вас немає часу прислухатися до власних болячок. Зробіть для себе щось приємне - поставте меблі, зустріньтеся з друзями або просто поваліться на дивані. Зверніть увагу рідних на себе. Фінансові справи, на жаль, не найкращі, але є надія на майбутнє.

Діва - ви мали змогу показати себе з найкращого боку, дали обіцянки, настає час їх виконувати. Саме зараз корисно бути послідовним та надійним із партнерами. Критичне ставлення до себе допоможе долати перешкоди та набутти майстерності. Здоров'я не підведе. А от освідчитися в коханні зайвий раз не завадить, особливо ті самі люди.

Терези - контакти розширяться, з'являться нові пропозиції по роботі. Проте родина вимагає більше уваги, тому бажано в найближчі два тижні зайнятися домашніми справами. Що стосується здоров'я, слабке місце - нирки, також стежтеся простудних захворювань. Матеріально - будете почуватися впевнено!

Скорпіон - бажано ставитися до оточуючих лояльніше, не впадати у відчай. Добро, яке ви зробите людям, невдовзі повернеться до вас. У особистому житті ви можете "взяти владу в свої руки", та матеріальні зобов'язання маєте виконати, незважаючи на перешкоди в роботі. Корисно відвідати окуліста.

Стрілець - ваші інтереси не звільнять вас від домашнього клопоту, але намагайтеся вибирати найважливіше. Зайва година спокійного сну допоможе зберегти ваші нерви та спостосунки у родині. Не звертайте увагу на претензії з боку випадкових "начальників", тверда та незалежна позиція ще більше підніме ваш авторитет.

Козеріг - важлива розмова, що сталася тиждень тому, розкриє перед вами нові шляхи до заробітку. Папери, які стосуються ваших рідичів, краще оформляти ретельніше, інакше це коштуватиме дорожче. Родинні спостосунки досить теплі, можливий візит рідичів до вас. Фізичні навантаження не бажані, попередьте серцево-судинну систему.

Водолій - деякі позитивні зміни можуть статися у вашій роботі, та не дуже підвищуйте планку, у вас ще є час на самовдосконалення. Господарські справи, які ви довго відкладали, слід закрити, бо у березні на вас чекають інші проблеми. Приємно буде почути про себе добрі слова від недавніх знайомих. А от у особистому житті багато залежить від вас - ваше ставлення до партнера має дзеркальне відображення.

Риб - ваше мовчання не звільняє вас від відповідальності. На ваші рідичі дії чекають і рідичі, і колеги. Але давайте собі відпочинку, приймайте вітаміни та не поспішайте. Цим часом можна скласти корисну угоду, проте гроші від цього надійдуть пізніше. Таємниці своєї душі зможете скоро відкрити.

Вітаю всіх зі святами - 23 лютого та 8 березня!

НА ДОПОМОГУ РОМСЬКИМ НЕДІЛЬНИМ ШКОЛАМ

Дід і коза

Жили колись у давній час дід і баба. Було в них три сини. Купили вони козу. От дід і каже меншому синові:

- Пожени, Володю, козу і напаси її в лісі.

Пас Володя козу і бачить, що вже вечір, треба гнати її додому, а дід стоїть на воротах у червоних чоботях і питає козу:

- Кізенько, кізенько, чи ти пила, чи їла?

- Ні, дідусю, не пила, не їла, тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила води крапельку.

Дід розсердився і прогнав меншого сина Володю.

Дід каже другому синові, Степанові:

- Гони ти козу пасти.

Пас Степан козу аж до

вечора та й погнав додому, а дід стоїть на воротах у червоних чоботях і питається:

- Кізенько, кізенько, чи ти пила, чи їла?

- Ні, дідусю, не пила, не їла, тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила води крапельку.

Дід прогнав і Степана.

Дід каже старшому синові, Михайлові:

- Гони ти козу пасти.

Погнав Михайло і пас до самої ночі. Тоді бачить, що вже час гнати додому козу. Жене він козу, а дід стоїть на воротах у червоних чоботях і питає:

- Кізенько, кізенько, чи ти пила, чи їла?

- Ні, дідусю, не пила, не їла, тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила води крапельку.

Дідові не хотілося прогнати свого старшого сина, але він прогнав і його.

Тоді дід і каже:

- Ну, бабо моя, прийшла черга тобі козу пасти.

Погнала баба козу ще вночі пасти і пригнала вночі, всі листочки позбирала для кози. Жене баба козу, а дід стоїть на воротах у червоних чоботях і питає:

- Кізенько, кізенько, чи ти пила, чи їла?

- Ні, дідусю, не пила, не їла, тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила води крапельку.

Дід і бабу прогнав.

Не було вже кому гнати козу пасти, погнав дід сам. Пас уже найдовше за всіх. Жене він уже додому, а потім побіг наперед і став на воротах у червоних чоботях і питає:

- Кізенько, кізенько, чи ти пила, чи їла?

- Ні, дідусю, не пила, не їла, тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила води крапельку.

Розсердився дід на козу і прогнав її, а бабу і синів поклякав додому. Вибачився дід за несправедливі нарікання, і стали вони жити-поживати і добра наживати.

Пгуро ай бузні

Дживенас варекана анде пгурані врама пгуро ай пгурі. Сас ке ленде трін чгаве. Кінде вон бузня. О пгуро пгенел ле майціне чгавеске:

- Інгер, Володя, ла бузня ай хахав ла андо веш.

Хахавел о Володя ла бузня ай дикгел, со аба ратьол, тробуй те традав ла кгейре, ай пгуро тордьюл паша капюра анде ловле кгера (цїраха) ай пгучел ла бузнятар:

- Бузньора, бузньора, чи ту пілан, чи ту халан:

- На, пгурора, чи пілем, чи халем, фері нашос пріг о цїно паї, ай халісардем екг семо паї.

О пгуро холяйлас ай шашадад ле майціне чгавес Володяс.

О пгуро пгенел дуйтоне чгавеске Степаноске:

- Траде ту ла бузня ай хахав ла.

Хахавлас о Степан ла бузня джі кай е раті ай андас ла кгейре, ай о пгуро тордьюл паша капюра анде ловле кгера (цїраха) ай пгучел:

- Бузньора, бузньора, чи ту пілан, чи ту халан:

- На, пгурора, чи пілем, чи халем, фері нашос пріг о цїно паї, ай халісардем екг семо паї.

дем екг семо паї.

О пгуро нашадад ле Степанос.

О пгуро пгенел ле майпгуре чгавеске, Михайлоске:

- Траде ту ла бузня ай хахав ла.

Хахавлас о Михайло ла бузня джі кай е раті ай андас ла кгейре, ай о пгуро тордьюл паша капюра анде ловле кгера (цїраха) ай пгучел:

- Бузньора, бузньора, чи ту пілан, чи ту халан:

- На, пгурора, чи пілем, чи халем, фері нашос пріг о цїно паї, ай халісардем екг семо паї.

О пгуро чи камелас те нашавел пекскере майпгуре чгавес, ай сакг ві лес нашадад.

Атунчі о пгуро пгенел:

- Дета, бабо мїрї, ту ромні, авїлас тїро шоро те хахавел ла бузня.

Хахавлас е баба ла бузня джі кай е раті ай андас ла кгейре, ай о пгуро тордьюл паша капюра анде ловле кгера (цїраха) ай пгучел:

- Бузньора, бузньора, чи ту пілан, чи ту халан:

- На, пгурора, чи пілем, чи халем, фері нашос пріг о цїно паї, ай халісардем екг семо паї.

О пгуро ла баба нашадад. Аба чи сас каске те хахавел ла бузня, ай традас о пгуро коркоро. Хахавлас ла оба лунгонес саворендар. Традел вов аба ла кгейре, ай пала кодо нашел ангал ай тордїлас паша капюра анде ловле кгейра ай пгучел:

- Бузньора, бузньора, чи ту пілан, чи ту халан:

- На, пгурора, чи пілем, чи халем, фері нашос пріг о цїно паї, ай халісардем екг семо паї.

Холяйлас о пгуро пре бузні ай нашадад анде кгер ла аврї, ай ла пгура ві чгавен акгардас кгейре. Іртишия манглас о пгуро пала хохавїне е бузнятар.

Ай лїне пенге те дживен андо лаїне ай мїштїпе.

Переклад Аладара Адама

РОМАНІЯ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Регістраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002 р.

Газета виходить за підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Суспільства (м.Будапешт)

Шеф-редактор Аладар АДАМ
Редактор Євгенія НАВРОЦЬКА

Редакція не завжди поділяє позиції авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.

Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романія".

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18,
телефакс (03122) 61-39-56.
E-mail: ru@mail.uzhgorod.ua
http://www.romaniya.uz.ua

Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13.
Умовн. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. №

РОМАНЕ ХАВЕНАТА

ВАРЕНИКИ З ТЕЛЯЧОЇ ПЕЧКИ І ЛЕГЕНЬ

Зварити у несолений воді печенку, легені і шматок сала. Все це дрібно посікти, додати підсмажену на маслі цибулю, посолити, поперчити, вимшати і начинити вареники. Перед подачею на стіл полити маслом з сухарями або підсмаженою солониною.

ПІШОТА ГУРУВНЯКЕ КАЛЕ БУВКЕСА АЙ ПАРНЕ БУВКЕСА

Кіравес андо на лондо паї кало бувко, парно бувко ай котор балекас. Са кадо санес чингрес, кретане пекес про чил пурум, лондїрес, пінейрі, гаміс ай пгердїрес е пішоти. Кана шувес пре месала, шорес опрал чил ай рандес опрал шувкі бокелі вай пейко балекас.

ПГЕРАСА

- Ану спитай мене, як має здоров'я?
- Як твоє здоров'я?
- О, краще не питай!

◆ ◆ ◆ ◆

- Пгуч мандар, сар мїро састїне?
- Сар тїро састїне?

- О, аба майфедер на пгуч!

◆ ◆ ◆ ◆

Міліціонер зупиняє рома:

- Документи є?

- Є. Два паспорти!

-Громадянський і закордонний?
-Нї, від холодильника і пілососа.

◆ ◆ ◆ ◆

О міліціонер тордїрел е ромес:

- Ліла сі?

- Сї. Дуй ліла!

- Кгатарутно ай тїемутно?

-На, кгатаро мразуно ай пілососо.

